

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ В УМОВАХ КОНФЛІКТУ.....	9
1.1 Теорії дискурсу: критичний дискурс-аналіз і теорія гегемонії.....	9
1.2 Лінгвостилістичні особливості політичного дискурсу.....	14
1.3 Популізм у сучасному політичному мовленні.....	21
1.4 Політична промова як жанр.....	27
1.5 Підходи до перекладу політичного дискурсу: від функціоналізму до критичної інтервенції.....	34
Висновки до розділу 1.....	40
РОЗДІЛ 2 ДИСКУРСИВНА СТРУКТУРА ПРОМОВ Д. БАЙДЕНА І Д. ТРАМПА: РИТОРИЧНЕ ОЗНАЧЕННЯ РОСІЙСЬКО–УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	44
2.1 Дискурс Д. Байдена: етика спротиву та конструювання міжнародної солідарності.....	44
2.2 Дискурс Д. Трампа: популістські фрейми, замовчування агресії та обхід відповідальності.....	50
Висновки до розділу 2.....	57
РОЗДІЛ 3 ПЕРЕКЛАД ЯК ЕТИЧНА ІНТЕРВЕНЦІЯ В РИТОРИКУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....	60
3.1 Дискурсивні та лексико–стилістичні особливості перекладу промов Д. Байдена.....	60
3.2 Дискурсивні та лексико–стилістичні особливості перекладу промов Д. Трампа.....	63
Висновки до розділу 3.....	71
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	80

ВСТУП

Війна росії проти України радикально змінила комунікативний простір, у якому функціонує сучасний політичний дискурс. У ситуації воєнної агресії та глобального переосмислення демократичних цінностей, політичне мовлення набуває статусу засобу мобілізації, солідаризації або, навпаки, замовчування й риторичного уникнення відповідальності. Кожне висловлювання міжнародних лідерів здатне формувати моральні та політичні орієнтири. Як пише М. Бейкер, «translation and interpreting are part of the institution of war and hence play a major role in the management of conflict – by all parties, from warmongers to peace activists» [29, 1-2].

У таких реаліях переклад політичного дискурсу перестає бути нейтральною передачею змісту. Він перетворюється на етично навантажену дію, що вимагає від перекладача, окрім лінгвістичної компетентності, рецептивної чутливості та здатності до критичного позиціонування. Перекладач стає агентом репрезентації, який втручається в риторику, репозиціонує її в контексті української аудиторії, яка перебуває у стані війни, втрати та спротиву.

Такий етичний зсув відповідає загальній тенденції сучасного перекладознавства, де окреслюється виразний етичний поворот, особливо в межах критичного перекладу, що працює з політичним дискурсом: конструює або трансформує його наративи, легітимізує або підважує риторику влади.

Особливої ваги набуває аналіз промов двох важливих фігур американського політичного простору — Д. Байдена та Д. Трампа. Їхні висловлювання щодо російсько-української війни демонструють контрастні риторичні стратегії: від етики спротиву й артикуляції солідарності до популістського фреймінгу, замовчування агресії та уникнення моральної відповідальності. При роботі з таким дискурсом перекладач потрапляє в зону етичного вибору, де кожна трансформація, кожне рішення щодо оцінності чи номінації має потенціал впливу на суспільне сприйняття війни, агресора, жертви та міжнародної підтримки.

Перекладознавство має ряд ґрунтовних робіт, присвячених теоретичним засадам перекладу політичного дискурсу, як-от роботи К. Шеффнер, М. Бейкер, М.

Тимочко. Виходячи з концепцій етичного та критичного перекладу, дослідниці трактують переклад як форму відповідальної дії, що має етичну, політичну та когнітивну складову. Їх об'єднує розуміння того, що переклад політичного дискурсу є інтерпретативним актом, який потребує осмислення явних та прихованих намірів мовця.

Водночас бракує досліджень, які б системно аналізували переклад політичного мовлення в умовах війни з урахуванням саме рецептивної вразливості адресата. Опора на критичне перекладознавство, вважаємо, сприятиме виявленню особливостей політичного перекладу в умовах вразливої рецепції.

Важливим підґрунтям у цьому контексті є теоретичне положення К. Шеффнер про культурно-дискурсивну релятивність політичних термінів. У різних політичних або національних контекстах один і той самий термін може позначати різні явища. Наприклад, у внутрішньому полі США поняття *ceasefire* може бути сприйняте як форма стабілізації конфлікту, але в Україні воно означатиме неможливість звільнення окупованих територій і повторну агресію росії. Тому, за К. Шеффнер, перекладач має адаптувати терміни з урахуванням фреймової логіки цільового дискурсу.

У зв'язку з перекладом політичного дискурсу важливим є положення М. Тимочко про перекладача як суб'єкта із власною точкою мовної артикуляції (*place of enunciation*). Авторка критично осмислює метафору “*in between*” — тобто перекладача як посередника — та вважає, що це не простір балансу, а зона ідеологічної напруги. На підтримку своєї тези дослідниця слушно акцентує увагу на тому, що ідеологія перекладу не міститься виключно у вихідному тексті, вона також реалізується через вибір перекладача в його репрезентації змісту, інтерпретації мовленнєвих актів, тональності, і особливо у тій позиції, з якої він говорить.

Викладені положення визначають **актуальність** дослідження перекладу політичного мовлення з урахуванням рецептивної вразливості аудиторії. Не менш актуальним є вивчення перекладу популістичного дискурсу, який стає повсюдним явищем у сучасному політичному просторі.

Таке вивчення є плідним завдяки використанню аналітичних підходів дискурс-аналізу. Тут спираємось на К. Шеффнер, яка демонструє ефективність взаємодії

методів критичного дискурс-аналізу та перекладознавства. У свою чергу, використовуємо теорію критичного дискурс-аналізу (КДА) та дискурсивну теорію Е. Лакло і Ш. Муфф (теорію Лакло–Муфф). Згідно КДА, мовлення функціонує в контексті соціальних конфліктів і домінування через контроль над темами, визначенням агентів і смислів, конструюванням колективних ідентичностей [87; 50].

Методологічну основу аналізу перекладів становить поєднання функціонального підходу (Skoros theory), етико-критичного перекладознавства та концепту викривального перекладу. Skoros-орієнтований підхід дозволяє дослідити функціональну мету перекладацької дії в умовах рецептивного ризику; критичне перекладознавство — означити переклад як моральну інтервенцію; концепт викривального перекладу — виявити механізми оприявлення неприйнятної риторики мовця. Такими є ключові **методологічні положення**, використовувані у даній роботі.

Об'єктом дослідження є політичний дискурс Д. Байдена та Д. Трампа щодо російсько-української війни як риторично та ідеологічно маркована форма публічного мовлення, що функціонує в умовах конфлікту.

Предметом дослідження є переклад політичного дискурсу Д. Байдена та Д. Трампа в українському рецептивному полі: етично вмотивовані риторичні трансформації та інтервенційні практики репозиціонування.

Для аналізу обрано знакові промови Д. Байдена, присвячені темі російсько-української війни, зокрема виступи від 24 лютого 2022 року, 20 лютого 2023 року та 26 березня 2023 року. З кожної промови відібрано фрагменти, які найвиразніше репрезентують риторичну інтенцію мовця. Щодо дискурсу Д. Трампа, то після інавгурації 20 січня 2025 року він не виголошував промов, спеціально присвячених російсько-українській війні. У зв'язку з цим для аналізу обрано фрагменти його відповідей на запитання журналістів під час офіційних заходів у Білому Домі, а також уривки з промови 2 квітня 2025 року щодо оголошення мит і виступу на Засіданні Ради директорів Центру Кеннеді 19 травня 2025 року.

Метою даної роботи є аналіз перекладу політичного дискурсу Д. Байдена та Д. Трампа щодо російсько-української війни — з урахуванням рецептивної чутливості української аудиторії, риторичних стратегій оригіналу та етично вмотивованих

перекладацьких трансформацій. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання наступних **завдань**:

- розглянути теоретичні засади дослідження перекладу політичного дискурсу в умовах конфлікту: критичний дискурс-аналіз, теорію гегемонії, поняття політичного дискурсу, жанрову специфіку політичної промови, феномен популізму та релевантні перекладознавчі підходи;
- виявити дискурсивні структури промов Д. Байдена і Д. Трампа;
- проаналізувати переклад промов Д. Байдена, окреслити етичне позиціювання перекладача;
- проаналізувати переклад промов Д. Трампа, виявити рецептивно вмотивовані реакції на риторику агресії, замовчування та симетризації агресора і жертви.

Теоретико-методологічну основу дослідження складають теорія критичного дискурс-аналізу (Т. ван Дейк, Н. Феркло, Р. Водак, М. Райзігл, Т. ван Леувен), дискурсивна теорія Е. Лакло і Ш. Муфф, положення про політичний дискурс (Т. ван Дейк, П. Чілтон, К. Шеффнер, Н. Феркло, П. Шародо, Н.В. Кондратенко), концепції популістичного дискурсу (Р. Водак, Я. Ставракакіс, П. Шародо), жанрові концепції політичної промови (Т. ван Дейк, Дж. Чартеріс-Блек, М. Райзігл), функціоналістський перекладознавчий підхід (Г. Й. Вермеєр, К. Норд), етичне (Е. Честерман, М. Тимочко) та критичне перекладознавство (К. Шеффнер, М. Бейкер, М. Тимочко). У роботі використовується також комплексний підхід, що передбачає загальнонаукові методи аналізу, синтезу, узагальнення та порівняння.

Наукова новизна роботи полягає у розробці етико-критичної моделі перекладу політичного дискурсу в умовах війни, що поєднує рецептивну чутливість та моральну відповідальність перекладача. Переклад публічних промов Д. Байдена та Д. Трампа виконано з урахуванням травматичного досвіду української аудиторії, її риторичних очікувань і політичної чутливості.

У межах цієї моделі перекладацької дії запропоновано рецептивно-чутливий переклад (*reception-sensitive translation*) — стратегію, що захищає адресата від дискурсивної агресії. Йдеться про інтерпретативну дію, яка реалізується у відповідь на агресивно-знецінювальну риторику вихідного дискурсу у ситуаціях рецептивної

вразливості адресата. Перекладач модифікує висловлювання так, щоб воно не завдавало повторної шкоди, зберігало фактичну валідність і відповідало етично прийнятним параметрам комунікації. Такий переклад формує простір мовленнєвої безпеки, нейтралізує дискурсивну загрозу і трансформує комунікативний акт у прийнятне, етично витримане повідомлення.

Науково-практичне значення отриманих результатів. Пропонована у роботі перекладацька стратегія рецептивно–чутливого перекладу може бути застосована на практиці — зокрема в медійному, дипломатичному та публічно-політичному перекладі. Ці стратегії дозволяють перекладачеві зберігати баланс між точністю, етичною відповідальністю та риторичною чутливістю.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

Апробація роботи. Основні практичні результати роботи викладено у формі тез:

1. Чернявська О. Лексичні особливості перекладу політичних промов. *LINGUACONNECT PRO: Translation, Interpreting, and Innovative Methods in Teaching Them: Materials of International Scientific and Practical Conference* (Ternopil, Ukraine, June 17, 2025). Ternopil: Vektor, 2025. С. 72–76.

2. Cherniavska O., Chukhno T. Translating traumatic political discourse: ethical sensitivity and critical responsibility in wartime. *Наука в епоху соціокультурних змін: реалії, перспективи та сталий розвиток: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених*, м. Дніпро, 24 жовтня 2025 р. Дніпро, 2025. Р. 206–207.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ В УМОВАХ КОНФЛІКТУ

1.1 Теорії дискурсу: критичний дискурс-аналіз і теорія гегемонії

У сучасному публічному просторі політичний дискурс набуває дедалі більшої складності та ідеологічної насиченості, особливо в ситуаціях геополітичних конфліктів. За таких обставин мовлення політиків виконує не лише комунікативну, а й конструктивну функцію: воно формує сприйняття реальності, визначає межі мислимого, репрезентує «народ» і «ворога», нормалізує політичні дії або делегітимізує опонента. Це потребує багатовимірного аналітичного підходу, здатного виявити мовленнєві механізми впливу на аудиторію.

Відтак, дослідження спирається на два теоретичні підходи до аналізу дискурсу: критичний дискурс-аналіз (КДА), що забезпечує мікроаналітичну реконструкцію мовленнєвих стратегій влади й ідеології, та дискурсивну теорію Е. Лакло і Ш. Муфф (теорію Лакло–Муфф), яка пропонує макрорівнєве бачення дискурсу як простору боротьби за гегемонію. Нижче подано огляд обох підходів, а також узагальнення їхнього аналітичного поєднання, що лягає в основу подальшого аналізу політичних промов.

Дискурсивна теорія Е. Лакло і Ш. Муфф, відома як «Есекська школа», ґрунтується на постструктуралістському уявленні про те, що соціальна реальність не є наперед заданою, а постає в процесі дискурсивних практик. Значення об'єктів, явищ і політичних категорій виникає не як відображення сутності, а як результат артикуляційних зв'язків, що тимчасово об'єднують окремі елементи у значеннєві цілісності. Дискурс трактується як модель структуризації політичного простору, у межах якої через мову формуються означники, суб'єкти і колективні уявлення про «ми» і «вони» [56].

Одним із центральних понять у цьому підході є «вузловий пункт» (nodal point) — значущий елемент, який тимчасово стабілізує значення інших, раніше розрізнених понять, згуртовуючи їх у межах певної смислової логіки. У популістському дискурсі таким вузловим пунктом найчастіше постає «народ» — не як соціологічна категорія,

а як порожній означник, якому можуть бути приписані найрізноманітніші властивості. Цей процес ґрунтується на логіці еквівалентності, що прагне нівелювати відмінності між окремими соціальними групами й підкреслити їхню уявну спільність у протистоянні «елітам», «зовнішнім впливам» чи іншим системним опонентам. Таким чином формується колективна ідентичність «народу» як політичного суб'єкта, що протистоїть «іншому» — ворожо репрезентованій групі.

При цьому логіка еквівалентності вступає в напруження з логікою відмінності — політичним станом, у якому соціальні вимоги існують у множинності та реалізуються автономно, через інституційні механізми. Популізм, згідно з Лакло і Муфф, починається тоді, коли логіка еквівалентності домінує над логікою відмінності, а мовлення починає формувати антагоністичну опозицію між «ми» і «вони», в межах якої «народ» репрезентується як єдиний суб'єкт пригнічених, об'єднаних спільним ворогом. Як зазначає Е. Лакло: «The construction of a people requires the predominance of the logic of equivalence over the logic of difference» [58, 93], і далі: «Populism is always articulated around an antagonistic frontier dividing the social space into two camps» [58, 87].

Порожній означник — це не “пусте слово”, а такий означник, що акумулює множинність різних, часом суперечливих смислів; він згортає відмінності в єдине поле та виконує функцію символічного центру ідентичності або виключення. Він «порожній» у тому сенсі, що не має стабільної, фіксованої референції, проте структурує смислове поле навколо себе.

У межах дискурсивної теорії Лакло–Муфф розрізняють поняття логіки еквівалентності та ланцюга еквівалентності. Логіка еквівалентності описує специфічний механізм політичного протиставлення, що ґрунтується на максимальному спрощенні поля значень. Вона виявляється у тому, що внутрішні розбіжності між позиціями «своїх» тимчасово нівелюються, а стосунки з “іншими” загострюються до антагонізму. Цей механізм сприяє утворенню єдності проти спільного «ворога».

Ланцюг еквівалентності — це конкретна дискурсивна форма, результат дії цієї логіки. Він фіксує, як у висловлюванні встановлюється символічне ототожнення між

різними елементами — ідентичностями, подіями, вимогами. Ототожнення виникає на основі спільної позиції виключення або спротиву щодо певного «іншого». Таким чином, логіка еквівалентності є структурною умовою формування політичного ланцюга, а сам ланцюг — його мовленнєвою реалізацією в межах конкретного дискурсу. В аналітичному застосуванні ця пара категорій дозволяє відстежувати, як риторична структура перетворює розрізнені політичні одиниці на уявну єдність, або, навпаки, маскує нерівновагу позицій під виглядом симетричного конфлікту [56, 58].

У цій концептуальній рамці особливого значення набуває поняття гегемонії — як дискурсивного процесу символічного панування, у межах якого одна з можливих артикуляцій набуває статусу доміантної, витісняючи або маргіналізуючи всі інші. У постструктуралістському підході Лакло–Муфф гегемонія не є фіксованою структурою, а постає як тимчасова стабілізація значень і відносин у дискурсивному полі. Вона формується через успішну артикуляцію порожніх означників, здатних акумулювати різноманітні вимоги, ідентичності та елементи, створюючи уявну тотожність і консолідуючи владну позицію. Саме боротьба за гегемонію визначає динаміку політичного поля — через конкуренцію дискурсів, які претендують на репрезентацію “народу”, норми, легітимності.

Такий підхід дає змогу досліджувати популізм не як ідеологію, а як дискурсивну логіку, що конструює політичне поле. Цінність цієї теорії в аналізі сучасних популістських промов полягає в її фокусуванні не на змісті висловлювань, а на механізмах артикуляції смислів — тобто на тому, як у мовленні постають політичні ідентичності.

Критичний дискурс-аналіз (КДА) є міждисциплінарним підходом до вивчення мови як форми соціальної дії, що поєднує лінгвістичний аналіз із дослідженням влади, ідеології та соціального контексту. Теоретично-методологічну основу КДА сформували праці Н. Феркло (N. Fairclough), Т. ван Дейка (T. van Dijk), Р. Водак (R. Wodak), М. Райзігля (M. Reisigl), Т. ван Леувена (Th. van Leeuwen) та інших дослідників. Саме вони заклали підґрунтя для становлення КДА як одного з провідних напрямів аналізу політичного дискурсу й публічної комунікації загалом.

Попри розбіжності між окремими школами КДА, можна виокремити концептуальне ядро, спільне для більшості підходів. Одним із його центральних концептів, сформульованих Т. ван Дейком, є опозиція «позитивної самопрезентації» (positive self-presentation) та «негативної презентації Іншого» (negative other-presentation). Ця дихотомія, за спостереженням дослідника, є «однією з головних макростратегій у виробництві ідеологічно забарвленого дискурсу» [92, 73].

У політичній комунікації така стратегія особливо помітна у висловлюваннях, сформованих у відповідь на критику чи кризу: політики схильні легітимізувати власні дії через посилене самоствердження, водночас делегітимізуючи опонентів. Застосування цієї стратегії, як демонструє ван Дейк на прикладі промов Хосе Марії Аснара щодо війни в Іраку, «служить не стільки для пояснення ситуації, скільки для збереження іміджу мовця як раціонального, морального та ефективного діяча» [92, 74]. Відповідно, навіть вибачення чи самовиправдання можуть постати не як акти відповідальності, а як інструменти відновлення гегемонії в уявному полі «нормального» політика, що «робить усе правильно, навіть коли ситуація вимагає пояснень».

Розглянемо низку ключових положень КДА, важливих для нашого дослідження. По-перше, дискурс трактується як соціальна практика, тісно пов'язана з виробленням і підтриманням соціального порядку. Це передбачає двосторонній зв'язок: з одного боку, дискурс відображає соціальні умови, з іншого — впливає на соціальну дійсність, формуючи уявлення, смисли та владні відносини [92, 66]. Така дуалістична природа дискурсу є базовою для КДА. За словами Н. Феркло та Р. Водак, дискурс є формою соціальної дії [46, 271–280], а за Т. ван Дейком — механізмом підтвердження, легітимації чи критики влади [86, 93].

По-друге, КДА є критичним підходом у повному значенні цього терміна: він не претендує на «нейтральність», а ставить за мету викриття дискурсивних механізмів підтримання соціальної нерівності, особливо через мову владних інституцій. КДА досліджує, як мовлення функціонує в контексті соціальних конфліктів і домінування: через контроль над темами, визначенням агентів і смислів, конструюванням колективних ідентичностей [89, 50, 104, 108].

Особливо важливою є увага КДА до поняття ідеології. У його трактуваннях ідеологія постає не як чітка доктрина, а як неявна система смислів, яка через повторення набуває «природного» або «очевидного» статусу. Дискурс, таким чином, виступає носієм ідеологій, що легітимізують або підважують владні структури [43]. Саме тому одним із ключових завдань КДА є демаскування ідеологічно навантажених висловлювань, зазвичай не позначених явно.

По-третє, КДА — контекстуально чутливий підхід: він виходить з того, що значення дискурсу не може бути цілком зрозумілим поза соціальним, політичним і історичним контекстом. Аналіз вимагає урахування не лише мовленнєвих форм, а й того, **хто** говорить, **коли**, **де** і **з якою метою** [93]. Особливо це важливо для політичного дискурсу, в якому мовлення слугує засобом формування реальності, позицій і легітимацій.

КДА також пропонує конкретні аналітичні інструменти, які дозволяють виявити та пояснити дискурсивні стратегії, що підтримують певні смислові конструкції:

- Лексико-семантичний аналіз, спрямований на виявлення ідеологічної маркованості лексичних одиниць: стратегій номінації, інтенсифікації, евфемізації, а також використання оцінної лексики, що сигналізує політичну позицію мовця [42, 60, 74];
- Аналіз агентності (agency), який досліджує, хто постає як суб'єкт дії, хто — як об'єкт, а також ті випадки, коли агент навмисно приховується. Це дає змогу ідентифікувати стратегії розподілу або замовчування відповідальності, що має істотне значення для аналізу владних конфігурацій [50, 84];
- Аналіз стратегій легітимації та делегітимації, орієнтований на виявлення мовленнєвих засобів, які слугують виправданням або запереченням політичних рішень. Розглядаються апеляції до авторитету, моральних цінностей, закону, історичного досвіду або формули «відсутності альтернатив» [106, 94].

Таким чином, КДА розглядає дискурс як арену, де ідеології набувають форми, влада — голосу, а норми — смислового наповнення. Це наближує підхід до розуміння гегемонії у світлі постструктуралістських теорій. Водночас забезпечується точний

опис мовленнєвих практик, завдяки чому КДА слугує надійною основою для поєднання з дискурсивною теорією Лакло–Муфф.

У подальшому дослідженні КДА постає як інструмент мікрорівневої реконструкції мовленнєвих стратегій у політичному дискурсі — передусім тих, що стосуються номінації, агентності, легітимації та ідеологічного позиціонування. Його аналітичний апарат дозволяє простежити, як саме через мовлення відтворюються або підважуються владні відносини, конструюються колективні ідентичності та нормалізуються певні ідеологеми.

Паралельно дискурсивна теорія Лакло і Муфф забезпечує макрорівневу інтерпретацію процесів артикуляції політичних смислів, у межах яких категорії «народ», «ворог» чи «мир» функціонують не як стабільні означники, а як тимчасові центри гегемонізації — вузлові пункти, навколо яких вибудовуються ланцюги еквівалентності та антагонізму.

Таким чином, дискурс постає як динамічна, конфліктогенна та ідеологічно насичена практика, що формує політичну реальність через мовлення. Поєднання КДА та теорії Лакло–Муфф створює аналітичну рамку, здатну виявити не лише те, що сказано, а й те, як і з якою владною інтенцією це артикульовано — відкриваючи шлях до етично чутливого аналізу перекладу політичного дискурсу в умовах конфлікту. У цьому контексті логічно звернутися до поняття політичного дискурсу (ПД), яке розглянемо у наступному підрозділі.

1.2 Лінгвостилістичні особливості політичного дискурсу

Політичний дискурс (ПД) постає як одне з базових понять політичної лінгвістики — галузі, що функціонує на перетині дискурсології, риторики та комунікативістики. Об'єктом її дослідження є тексто-мовленнєві та комунікативно-риторичні параметри ПД. Незважаючи на значну кількість праць, у царині ПД наразі немає загальноприйнятої теоретичної основи, усталеної термінології чи методологічної узгодженості. Така множинність підходів нерідко приводить науковців до думки, що вибудова цілісної системи трактування ПД є радше утопією, ніж досяжною метою. Певною мірою така позиція видається виправданою, якщо

зважати на розмаїття дефініцій самого поняття дискурсу — від розуміння його як конкретної комунікативної події, закріпленої текстуально, до корпусу тематично пов'язаних між собою текстів. Водночас це не виключає потреби у формуванні базового теоретичного ядра, яке могло б забезпечити концептуальну впорядкованість подальших студій.

Одним із кроків у напрямку такої структуризації є аналітичне узагальнення вже наявних підходів. В окремих випадках такі спроби виявляються особливо плідними — зокрема, у працях О. О. Селіванової (2011) [15], Н. В. Кондратенко (2007) [8, 9], Л. І. Стрій (2015) [18], К. Серажим (2002) [16], Т. М. Ващук (2007) [3], О. М. Алексієвець (2012) [1], О. К. Ковальнової (2020) [6]. Активні пошуки специфіки ПД продовжують розширювати емпіричну базу, водночас знову ставлячи питання про необхідність систематизації й теоретичного узагальнення.

У лінгвістично спрямованих розвідках дослідники спираються переважно на кілька ключових підходів. Це напрацювання представників КДА, когнітивістського, комунікативного та прагматичного напрямів. Критичний підхід спрямований на вивчення соціальної нерівності, що проявляється у мовних структурах та дискурсивних практиках. У працях Н. Феркло [45], Р. Водак [100, 107], Т. ван Дейка [85, 88, 90] та інших представників КДА порушується проблема функціонування мови як інструменту влади й соціального контролю.

Когнітивістський підхід, натомість, дозволяє здійснити перехід від опису дискурсивних одиниць і структур до моделювання ментальних схем учасників політичної комунікації. Формування когнітивної бази ПД передбачає аналіз фреймів, концептів, метафоричних моделей та стереотипів, що лежать в основі політичних переконань, а також дослідження взаємозв'язку між мовою та ідеологією [88, 90].

У науковому доробку К. Шеффнер політичний дискурс осмислюється як інституційно маркований тип комунікації, що поєднує лінгвістичні засоби з прагматичними цілями, скерованими на переконання, мобілізацію та формування ідеологій. Політичне мовлення, у її розумінні, — не стільки мовна практика політиків, скільки структурований дискурсивний простір, що включає жанрові різновиди, стратегічні настанови, риторичні засоби та перекладацькі трансформації [70, 71, 72].

Н. В. Кондратенко пропонує комунікативно-дискурсивний принцип аналізу ПД, який структурує на три взаємодоповнюючі підходи: комунікативний, дискурсивний та лінгвопрагматичний. Комунікативний підхід передбачає вивчення діалогічного спілкування учасників політичної комунікації, зокрема вербальних аспектів спонтанного мовлення. Дискурсивний підхід орієнтований на виявлення параметрів формування та функціонування політичного дискурсу — театральності, міфологізації, агональності, ритуальності тощо; він також охоплює аналіз суміжних дискурсивних практик, насамперед рекламного дискурсу та дискурсу ЗМІ, що демонструють динаміку взаємозалежності з політичним дискурсом, а також дослідження механізмів мовного маніпулювання. Лінгвопрагматичний підхід зосереджений на дослідженні мовленнєвих жанрів, комунікативних стратегій і тактик, а також особливостей мовленнєвої поведінки у політичному спілкуванні [7, 144–148].

У питанні дефініції ПД спостерігається дослідницьке багатоголосся: від спроб визначити ПД у межах певної теоретичної школи до відмови від дефініції через міждисциплінарність феномену ПД. Наведемо кілька показових визначень ПД. Узагальнене розуміння ПД подано у роботі П. Чілтона та К. Шеффнер, де політичний дискурс постає як «складна форма людської діяльності», що ґрунтується на визнанні ключової ролі мови у функціонуванні політики [39, 207]. Подібну дефініцію надає К. Серажим, трактуючи ПД як «текст, зумовлений ситуацією політичного спілкування» [16, 240].

Н. В. Кондратенко, спираючись на комунікативно-дискурсивний підхід, визначає ПД як конкретну форму політичної комунікації, що передбачає актуалізацію політичного тексту в межах комунікативного акту взаємодії між політичним суб'єктом (політиком, політичною силою, владою) та об'єктом (аудиторією, електоратом, виборцем) [9, 12].

Наведемо також визначення, сформульоване науковцями львівської лінгвістичної школи, які під політичним дискурсом розуміють зв'язний (усний чи письмовий) текст, виражений за допомогою вербальних та невербальних засобів вираження, зумовлених ситуацією політичного спілкування у сукупності з

прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами [10, 158-162].

Т. М. Ващук, дотримуючись прагматичного підходу, визначає ПД як «мовленнєві утворення (усні або письмові), що стосуються сфери політики, реалізуються вербально та екстравербально, актуалізуються у певному ситуативному контексті і спрямовані на здійснення конкретної прагматичної семантики» [3, 183].

Л. Л. Славова розглядає ПД як «сукупність усіх мовленнєвих актів, а також правил публічної політики, які оформилися згідно з існуючими традиціями та отримали перевірку досвідом» [17, 67].

Г. В. Касіян оперує поняттям «суспільно-політичний дискурс» і визначає його як «сукупність усних і письмових текстів, а також традицій та досвіду суспільства, конвенційно виражених у формі мовленнєвих актів, тематика, зміст, адресант і адресат яких належать до суспільно-політичної сфери» [4, 12].

Приклади дефініцій ПД можна множити. Проте за всієї методологічної різнорідності можливо виокремити низку стабільних компонентів, які послідовно потрапляють у поле уваги дослідників: це текст, екстралінгвістичний контекст його утворення, наявність адресанта й адресата. Як бачимо, ПД постає як комплексне явище — комунікативний і ментальний процес, що призводить до текстуальної реалізації політичної взаємодії.

У питанні характеристик ПД можна констатувати плідність наукових пошуків: методологічна різноманітність сприяє точнішому окресленню його специфіки. Авторитетний французький дослідник П. Шародо (P. Charaudeau) розглядає ПД у діяльнісно-комунікативному аспекті, розвиваючи певною мірою ідею діалогічності М. Бахтіна. Вчений акцентує увагу на інтеракційному характері ПД та ролі адресата як учасника комунікативного процесу. На його думку, повноцінне функціонування ПД можливе лише за умов конкретної комунікативної ситуації, у межах якої чітко визначені соціальна приналежність, ролі та цілі комунікантів.

П. Шародо постулює, що зміст комунікації повною мірою впливає не лише з інтенції мовця, а з взаємодії цієї інтенції з інтерпретуючою діяльністю адресата: «L'acte de communication se définissant comme un acte d'échange toujours

« interactionnel », le sens qui en résulte ne dépend pas de la seule intention du sujet parlant mais de la rencontre entre cette intention et celle du sujet interprétant» [35].

У межах означеного підходу П. Шародо пропонує концепцію комунікаційного контракту — умовної угоди між мовцем і адресатом, яка визначає межі легітимності, очікувань і риторичних стратегій у публічному мовленні. Комунікація постає як широка сцена з акторами, на якій зіштовхуються дискурси влади та громадян.

З одного боку діє політична інстанція влади, яка, прагнучи (само)ствердження, мусить безперервно комунікувати: використовувати стратегії переконання й спокушання, організовувати дискусії щодо ідей і проєктів, оприлюднювати політичні програми. Її мета — бути обраною та визнаною.

З іншого боку постає громадянська інстанція як противага владі — інстанція, що прагне впливати на владу та контролювати її. Іншими словами, вона хоче знати, які рішення пропонуються та що здійснюється від її імені, щоб мати змогу оцінювати, критикувати, закликати, вимагати чи карати.

Громадянську інстанцію, за П. Шародо, репрезентують більш чи менш інституціоналізовані організації та групи, які вступають у публічний простір, трансформуючи його на арену дискусій із метою тиску та впливу на владу — її рішення і дії. У демократичному суспільстві це стає можливим завдяки медіа-інстанції, яка виконує роль зв'язкового між політичною та громадянською інстанціями, надаючи їм змогу через інструменти медіації обмінюватися позиціями й оцінками.

У підсумку дослідник зазначає, що механізм політичного комунікаційного контракту дозволяє формувати: дискурси легітимації — від імені політичної інстанції; дискурси викриття — у межах медіа-інстанції; дискурси протесту та оскарження — з боку громадянської інстанції [35].

До інстанції адресата ПД звертається Н. Феркло, вводячи категорію інтерпеляції (*interpellation*). У межах КДА поняття *інтерпеляції* позначає процес, у якому мовлення не лише звертається до адресата, а й позиціонує його у певній соціальній ролі, що вже міститься у самому акті звернення [45]. Цей термін,

запроваджений Л. Альтюссером у рамках ідеологічної теорії, окреслює механізм, за якого індивід, упізнаючи себе у зверненні, трансформується на суб'єкта дискурсу.

За Н. Феркло, інтерпеляція у ПД не є нейтральною процедурою адресування. Вона функціонує як риторично вмонтована логіка, що через лексичне, синтаксичне й модальне опрацювання мови *конструює* суб'єкта, часто — імперативно, афективно, ідеологічно. Коли в дискурсі з'являються репліки на кшталт «Ті, хто мовчить — зраджують», адресат не просто інформується — він втягнутий у позиційне поле, де мовчання чи байдужість набувають морального значення, а ідентичність визначається наперед.

Умови інтерпеляції, як зазначає Н. Феркло, формуються через цілу систему мовних рішень, що структурують адресатне поле дискурсу. По-перше, це лексеми з виразним соціальним маркуванням, які позиціонують адресата у певному соціальному сегменті. По-друге, риторичні структури включення, що не просто звертаються до реципієнта, а передбачають його присутність у межах вже описаної позиції, тим самим нівелюючи можливість відстороненого сприйняття. Нарешті, модальність та імперативність мовлення впливають на мінімізацію нейтральної, спостережливої позиції та трансформують комунікативний акт у виклик, що містить ідеологічну інтенцію [45].

Таким чином, інтерпеляція постає як ключовий механізм ідеологічного адресування, у якому логіка, афект і риторика поєднуються у дискурсивному конструюванні суб'єкта. Її аналіз відкриває перспективу глибшого розуміння мовленнєвих стратегій афективної мобілізації, механізмів семантичного нав'язування ідентичності та прихованої інфраструктури політичного мовлення.

У цьому ж напрямку ПД осмислюється Т. ван Дейком, який наголошує, що його повноцінна актуалізація можлива лише за умов чітко організованої взаємодії зовнішніх чинників. Одним із визначальних чинників виступає тип комунікативної діяльності (пресконференція, дебати тощо), у межах якої взаємодіють просторово-часові характеристики, статусні й ролеві параметри учасників, а також цільові настанови комунікації. За таких умов, стверджує Т. ван Дейк, ПД здатен досягати своєї прагматичної мети [84].

В іншому дослідженні він додає ще одну ключову характеристику ПД — вплив політичної ідеології [91]. Адже не лише комунікативна ситуація визначає вибір мовленнєвих засобів для побудови дискурсу, а й ідеологічні переконання мовця. У більш глобальному вимірі саме ідеологічна приналежність впливає на структурування дискурсу: мовлення представника тоталітарного режиму очевидно матиме іншу риторику й жанрову динаміку, ніж дискурс демократичний. І, як буде показано у Розділах 2 та 3, правопопулістське мовлення Д. Трампа ґрунтується на інших механізмах утворення, ніж демократичний дискурс Д. Байдена.

Ряд європейських дослідників — зокрема М. Адам [25], П. Бурдьо [30], О. Дюкро [41] і К. Шеффнер [72] — виокремлюють аргументативність як одну з ключових рис ПД. З погляду прагматичного підходу ПД не просто описує дійсність, інформує чи констатує; він творить специфічну репрезентацію реальності. Адресант вплітає аргументацію в тканину дискурсу таким чином, аби вплинути на адресата, змінити його первинні настанови, переконати в правомірності репрезентованої картини реальності.

Аргументативні стратегії, що переплітаються із прагматичною метою впливу, знаходять своє втілення в конкретних мовних засобах. Саме на рівні лексики, граматики та синтаксису політичний дискурс реалізує ідеологічні наміри, оформлює структури влади та моделює інтерпретаційні рамки реальності.

Інструментом впливу в політичному дискурсі виступає лексика, яку мовець чи автор обирає для встановлення контакту з адресатом. Н. Феркло розглядає мову ПД як засіб легітимації влади, демонструючи, яким чином лексичний вибір та граматичні структури використовуються для ствердження авторитету, створення ієрархій та нормалізації домінантних позицій [45]. У статті «Discourse and Ideology» (1997) [90] Т. ван Дейк формулює ключове положення: лексичний вибір у ПД є не просто засобом мовної виразності, а інструментом ідеологічного позиціонування, що визначає способи інтерпретації соціальних реалій та межі символічного включення.

Серед структурних ознак політичного дискурсу дослідники виокремлюють синтаксичну організацію як особливо значущу. Центральне місце в її аналізі посідає концепція П. Чілтона (P. Chilton), згідно з якою синтаксис постає як дієвий засіб

стратегічної репрезентації суб'єктності, емоційної мобілізації та когнітивного впливу [38]. Одним із показових прикладів функціоналізації синтаксису є використання пасивних конструкцій, що дозволяють делегувати або розчиняти відповідальність суб'єкта [45, 38]. Формулювання на кшталт *mistakes were made* або *measures were taken* виводять виконавця поза межі комунікативного фокусу, створюючи ілюзію перебігу подій без вольового агента.

У такий спосіб політичне мовлення реконструює причинно-наслідкові зв'язки, ретельно переакцентовуючи розподіл відповідальності у публічному просторі. Характерним для дискурсивної практики Д. Трампа є системне використання пасивних конструкцій з метою уникнення точності в номінаціях, оцінках та розмивання агентності (детальніше це буде показано у п.2.2 та 3.2).

У підсумку пасивна граматична організація та синтаксична ритмізація є важливими дискурсивними показниками, що засвідчують: ПД оперує не лише змістом, а й формою як ресурсом влади. Саме в таких структурах розпізнається характерна логіка ПД, що маніпулює синтаксичною формою його подачі.

Таким чином, ПД постає як мовна подія, що інституціалізується через жанрову структуру, тематичне ядро та риторичні коди, а також як соціально-аналітична категорія, що уможливорює інтерпретацію влади, ідентичності та конфлікту в комунікативному просторі.

Після аналізу теоретичних засад в царині теорії дискурсу та теорії ПД, доцільно розглянути феномен популістичного дискурсу. У наступному підрозділі представлено сучасні напрями дослідження популізму як способу поведінки, що визначає специфіку політичного мовлення.

1.3 Популізм у сучасному політичному мовленні

В епоху цифрового перевантаження, з його безперервними потоками інформації та розважального контенту, політикам доводиться докладати чималих зусиль, аби привернути й утримати увагу виборців. Політичній аналітиці дедалі складніше конкурувати з візуальним рядом платформ на зразок *Instagram* чи *TikTok*,

а складним концептуальним викладкам — із «кліповим» мисленням сучасної аудиторії.

Унаслідок цього політики все частіше вдаються до естетизації своєї комунікації: видовищності, емоційності, персоналізації, що нерідко здійснюється ціною змістовної насиченості. Одним із інструментів, який забезпечує ефективну емоційну мобілізацію, стає популізм — феномен, що за останні десятиліття активно заявляє про себе в різних країнах, набуваючи масового, якщо не глобального масштабу.

Серед яскравих прикладів — перемоги популістських партій і лідерів у європейських країнах та США. Так, у 2022 році прем'єр-міністеркою Італії стала Джорджа Мелоні, очільниця правопопулістської партії «Брати Італії». У 2023 році парламентські вибори в Нідерландах несподівано виграв Герт Вілдерс — лідер Партії свободи (PVV), відомої своєю антимигрантською та ісламофобською риторикою. У Польщі, за результатами тих самих виборів, популістська партія «Право і справедливість» (PiS) втратила більшість, проте зберегла статус найвпливовішої політичної сили. У 2024 році до влади в Словаччині повернувся Роберт Фіцо — лідер партії SMER, чия риторика поєднує антиєвропейські й проросійські мотиви з виразно популістським забарвленням. Яскравим прикладом також стало повторне обрання Д. Трампа президентом США у 2024 році — перемога, здобута завдяки оновленій, але впізнаваній популістській платформі з елементами антагоністичної риторики та персоналізованого політичного стилю.

Отже, розглянемо сутність популізму, зосередивши увагу на його мовленнєвих, дискурсивних та комунікаційних характеристиках. Природа популізму є предметом численних рефлексій у межах кількох дисциплінарних галузей — лінгвістики, політології, соціології та медіадосліджень. Популістський дискурс осмислюється дослідниками як специфічна форма політичної комунікації, що має спільні риси із загальним політичним дискурсом, зокрема прагнення до переконання та створення драматизованого наративу. Водночас популізмові властива свідомо експлуатація емоцій, часто всупереч раціональному усвідомленню політичної реальності. Його

основною метою є емоційна мобілізація мас і формування ірраціональної прихильності до лідера та його рішень.

Термін *популізм* надзвичайно багатозначний і часто вживається розпливчато, що ускладнює його концептуалізацію. Семантична невизначеність цього поняття є центральною проблемою більшості досліджень [32]. Попри це, науковці окреслюють низку маркерів, за якими дискурс політика або політичної партії можна ідентифікувати як популістський. Однією з ключових характеристик вважається ідеологічна гнучкість популізму [31, 32, 34]. У науковому полі він потрактовується як ідеологія [63], стратегія або стиль лідерства, що здатен адаптуватися до різних ідеологічних платформ.

У своїй ідеологічній варіативності популізм може набувати різноманітних форм. Виокремлюють, зокрема, авторитарний (перонізм в Аргентині), корупційний (Фухіморі у Перу), соціалістичний (Чавес у Венесуелі), націоналістичний (Жан-Марі Ле Пен у Франції), а також ліберальний (Мелло у Бразилії) тип популізму.

П. Шародо фіксує також феномен гібридного або ситуативного популізму [34]. Йдеться про випадки, коли політики обирають популістські прийоми залежно від політичної кон'юнктури — з метою охоплення максимально широкого електорату. Так, під час президентської кампанії 2007 року у Франції Ніколя Саркозі поєднував економічний лібералізм, спрямований на підтримку бізнесу, з риторикою захисту соціально вразливих груп населення.

Невід'ємною ознакою будь-якого популістського руху є постать харизматичного лідера [31, 105, 34]. Це не просто політичний актор, а символ радикального оновлення, безкомпромісної боротьби з корупцією та повернення влади «простому народу». Харизма лідера — ключовий елемент, що забезпечує здатність популізму консолідувати гетерогенне населення навколо персоніфікованого образу. У цьому зв'язку Р. Водак акцентує надмірну персоналізацію популістського дискурсу як одну з його домінантних характеристик [105].

Ксенофобія є одним із найпоширеніших і водночас найефективніших інструментів у популістському дискурсі [105, 34]. Її використання дає змогу створити чітко маркованого «ворога», на якого покладається відповідальність за соціальні

негаразди. Як потужний генератор страху — однієї з найсильніших людських емоцій — ксенофобія активується популістським дискурсом для формування уявлення про реальну або потенційну загрозу, здолати яку здатен лише «сильний лідер».

У такий спосіб політики спрямовують колективне невдоволення не на внутрішні проблеми — неефективне управління, економічні дисбаланси чи соціальну нерівність — а на зручну фігуру «зовнішнього ворога», відволікаючи увагу від власної відповідальності або політичної неспроможності. Як зазначає Е. Лакло [57], популізм нерозривно пов'язаний із виробленням образу ворога через специфічні дискурсивні практики. Цю тезу підтверджують численні дослідження крайніх правих політичних рухів, які активно застосовують подібні риторичні стратегії [103].

Таким чином, термінологічна аморфність, ідеологічна та ситуативна гнучкість, харизматичне лідерство, ксенофобія, апеляція до страху — увесь цей категоріальний комплекс визначається дослідниками як структурні ознаки популізму. Відтак популістський дискурс набуває чітко вираженого маніпулятивного характеру, що дозволяє послідовно формувати у свідомості виборця політично вигідну картину реальності — на користь певного лідера чи партії.

Маніпулятивність популістського дискурсу становить його суттєву відмінність від «звичайного» політичного мовлення. Хоча будь-який політичний дискурс передбачає прагнення переконати, популістський доводить цю настанову до крайнощів, вдаючись до методів, що межують із дезінформацією й емоційним шантажем. Зокрема, популісти свідомо перебільшують рівень суспільної кризи: складне становище інтерпретується як передкатастрофічна ситуація, а кожна проблема — як «екзистенційна загроза», що потребує негайних і радикальних дій.

У цьому контексті популісти пропонують надзвичайно спрощені рецепти розв'язання складних суспільних проблем — без належного обґрунтування їхньої здійсненності або реалістичної оцінки наслідків. Такі рішення подаються як «диво», здатне миттєво покращити життя народу за умови підтримки «рятівника».

Замість критичного аналізу політики опонентів, популістський дискурс переважно вдається до їхньої демонізації. Фігури супротивників — еліти, інституції, зовнішні групи — зображуються як тотально корумповані, ворожі або навмисне

шкідливі для народу. Їхні мотиви ставляться під сумнів, а дії інтерпретуються як складники змови. Така демонізація блокує можливість раціонального діалогу, заміщуючи його емоційною відразою, а подекуди й ненавистю [63].

Популістський дискурс часто ігнорує або свідомо зневажає норми демократичного мовлення, яке передбачає повагу до опонента, пошук компромісів і відповідальність за висловлювання. Він може включати образливу лексику, провокації або навмисні «словесні зриви», аби привернути увагу та сформуванати образ «справжнього» лідера — прямого, безкомпромісного, такого, що «говорить правду», навіть якщо вона є спрощеною, емоційно зарядженою або фактично некоректною.

Ці стратегіями створення емоційного резонансу — ключовий інструмент популізму, що дозволяє мобілізувати значні групи населення, нерідко поза межами раціонального осмислення політичних процесів і рішень.

У дослідженнях популістського дискурсу виокремлюється явище слоганізації — використання навіювальних сталих виразів, кліше та цитатних фрагментів, розсипаних по тексті і запозичених з найрізноманітніших джерел [63]. Це можуть бути уривки з класичних літературних творів, банальні фрази з тавтологічним навантаженням, розмовні штампи — усе, що легко розпізнається й має здатність *викликати впізнавання*. Такі елементи працюють як риторичні сигнали, що активують емоційну залученість аудиторії. Їхнє включення до дискурсу є частиною стратегії спокушання мовця, спрямованої на швидке формування симпатії або довіри.

З огляду на схильність популізму синтезувати ідеологічно несумісні компоненти, все більше дослідників схиляються до трактування популізму не як змісту, а як форми організації політичного мовлення. Як наголошує Я. Ставракакіс: «Замість того, щоб визначати популізм за його конкретними ідеями чи політичними програмами, дискурсивний підхід розглядає його як певну форму організації політичного дискурсу» [77, 524].

Знаковий внесок у вивчення сучасного популістського дискурсу здійснила Рут Водак — авторка низки авторитетних праць, серед яких особливо вирізняється монографія *“The Politics of Fear: The Shameless Normalization of Far-Right Discourse”* [101]. У цій праці дослідниця запропонувала концепт *shameless normalization* —

поступового процесу, у якому маргіналізовані раніше ідеї, такі як расизм, ксенофобія, сексизм, антисемітизм чи ісламофобія, втрачають соціальну стигму і набувають статусу елементів мейнстримного політичного мовлення.

На думку Р.Водак, ця трансформація не є випадковою чи ізольованою — вона постає як результат систематично вибудованих дискурсивних стратегій, що реалізуються в межах ширшої політичної культури, яку дослідниця означає як **пост-соромну епоху**. Цей культурний режим характеризується свідомим порушенням етичних та риторичних норм, а замість аргументативної практики культивуються демонстративна грубість, мовні провокації та риторика «поганих манер» як нова автентичність, що легітимізує деструктивні висловлювання в публічному дискурсі.

Один із промовистих прикладів дискурсивної стратегії *shameless normalization* є висловлювання Д. Трампа на адресу України: «*You don't start a war against someone 20 times your size and then hope that people give you some missiles*» [110]. Цей вислів демонструє щонайменше два механізми «безсоромної нормалізації».

- Ігнорування фактів: Трамп фактично приписує Україні ініціацію війни, попри те, що міжнародно визнаним є факт повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 році. Така дискурсивна інверсія порушує причинно-наслідкову логіку, нормалізує дії агресора та водночас делегітимізує оборонну позицію жертви.

- Ігнорування етичних норм: Висловлювання не супроводжується жодним уточненням чи вибаченням, що відповідає логіці пост-соромної епохи. За Р. Водак, це свідчить про систематичне знецінення етичних стандартів, яке поступово перестає викликати суспільне обурення — і навіть починає сприйматися як “автентичність” політика [101, 102].

Однією з ключових дискурсивних стратегій, притаманних правопопулістському мовленню, Р. Водак [101, 103, 105]. виокремлює *інверсію агресора і жертви (reversal of perpetrator and victim)*. Вона ґрунтується на дискурсивному переозначенні ролей конфліктуючих сторін: реальна жертва насильства або дискримінації репрезентується як провокатор, натомість агресор — як сторона, що змушена захищатися. Одним із прикладів такої інверсії постає наведений вище вислів Д. Трампа.

Зазначена інверсія виконує функцію делегітимації жертви, оскільки дозволяє агресору уникнути відповідальності, перекодує причинно-наслідкові зв'язки в наративі та створює ефект фальшивої симетрії. Наприклад, політичний лідер, який виправдовує агресивну політику, може трактувати дії жертви як «непередбачувані», «ірраціональні» чи навіть «військово небезпечні», нормалізуючи тим самим власну ескалацію насильства. Застосування цієї стратегії тісно пов'язане з механізмами *shameless normalization*, у межах яких подібні викривлення поступово набувають ознак допустимої норми у публічному дискурсі.

Усе наведене вище дозволяє говорити про популістський дискурс як про високо адаптивну риторичну систему, здатну синтезувати ідеологічно несумісні елементи та функціонувати в межах різних політичних контекстів. Йому притаманна властивість інтегруватися у будь-які ідеологічні платформи та поєднувати суперечливі позиції без втрати апелятивної ефективності. Центровим елементом дискурсу є постать харизматичного лідера, який репрезентується як «рятівник народу» та уособлення антисистемної альтернативи.

В цілому, досліджені параметри дозволяють трактувати популістський дискурс як системне явище, що підважує усталені норми демократичної комунікації, витісняючи складне, багатоголосе публічне обговорення конфліктогенними, емоційно зарядженими й риторично автономними практиками.

Після огляду концепцій дискурсу, ПД, популістичного дискурсу, перейдемо до жанрових ознак політичної промови. У наступному підрозділі проаналізовано базові параметри, що визначають промову у просторі політичної комунікації.

1.4 Політична промова як жанр

Як один із найбільш поширених жанрів ПД, промови незмінно перебувають у фокусі уваги дослідників [2, 13, 21, 51], зокрема у контексті аналізу їхніх стилістичних і риторичних стратегій [5, 13, 19, 22]. У промовах Д. Байдена дослідники виокремлюють риторичні засоби, спрямовані на створення ефекту інклюзивності, емоційної близькості та моральної легітимації політичного вибору [109]. Так, у дослідженні Х. Амайре та М. Рабабах [27], а також у окремій роботі Х. Амайре [26],

виявлено частотне використання займенника *we*, позитивно маркованих лексем (*hope, unity, democracy*), а також стратегічних повторів, що конструюють риторику солідарності та довіри. Як наслідок, політичні промови Д. Байдена марковані ідеологічно-консолідуючими ознаками [26, 27].

У межах аналізу кризових звернень Д. Байдена застосовується і теорія переконання Аристотеля у поєднанні з соціо-когнітивною моделлю Т. ван Дейка [47]. До механізмів легітимації дій в умовах політичної нестабільності С. Фарех відносить використання модальних конструкцій, пасивного стану та займенникової інклюзії [47].

Українські дослідники не менш активно вивчають риторику президентів США, інтегруючи інструменти КДА. В. Ницполь аналізує промову Д. Байдена, виголошену через рік від початку повномасштабної війни в Україні. Авторка застосовує модель Т. ван Дейка та виявляє повтори, контрасти, позитивну конотацію як елементи риторики оптимізму, солідарності й моральної артикуляції [12].

Т. Тимошук досліджує стилістичні особливості восьми промов Д. Байдена, присвячених російсько-українській війні [20, 83]. Дослідниця демонструє, що метафори, евфемізми, епітети та інверсії сприяють створенню переконливого образу Д. Байдена як захисника свободи та демократії та сприяють формуванню позитивного іміджу США як союзника України.

У статті «*Linguistic and Stylistic Features of English Public Speeches*» [53] реалізовано функціонально-стилістичний підхід до аналізу публічних виступів Д. Трампа. Автори наголошують, що мовно-стилістичні засоби в політичному дискурсі виконують низку комунікативних функцій: формування іміджу спікера, мобілізації емоційної реакції аудиторії, посилення переконливості, генерування ефекту достовірності та риторичної напруги. Стиль Трампа вирізняється прямолінійністю, емоційною насиченістю та стратегічною поляризацією, що дозволяє йому впливати на різнотипну електоральну спільноту з винятковою ефективністю.

Т. В. Чеботар зосереджується на аналізі лексем із семантичного поля «змова» (*conspiracy, witch hunt, birtherism*), інтерпретуючи їх як інструменти емоційного

залучення виборців через конструювання образу ворога та риторику дестабілізації [24].

У межах риторичних досліджень окреслено особливості гіперболізації, метафоризації, повторів та структури «проблема–рішення», які відіграють ключову роль у формуванні колективної ідентичності прихильників Трампа [28, 48, 54].

Як бачимо, у межах КДА риторичні та стилістичні ознаки політичних промов Д. Байдена та Д. Трампа плідно досліджуються сучасними спеціалістами. Проте, комплексний дискурсивний аналіз промов із простеженням тенденцій та закономірностей їх побудови потребує окремої уваги. Адже інтегроване застосування дискурсивних теорій КДА та Лакло-Муфф дозволить повніше розкрити дискурсивні механізми формування та впливу, які через промови реалізують Д. Байден та Д. Трамп. Для цього розглянемо ключові теоретичні характеристики політичної промови як жанру ПД.

Почнемо з дефініцій. Т. Шміц (Т. Schmitz) трактує промову як «структурований вербальний ланцюг зв'язних мовленнєвих актів, виголошений з певною метою однією особою на особливій суспільній події перед більш-менш конкретною аудиторією» [73, 698]. У цьому визначенні акцентовано структурну зв'язність, інституційний контекст події та публічний характер адресування.

М. Райзігл (М. Reisigl) у межах КДА визначає політичну промову як «інституційно визначену та інституційно вкорінену багатокомпонентну модель, яка виконує конкретні соціально-психологічні та політичні цілі» [65, 254]. Тут бачимо унаочнення функціональної складності промови, її соціальної ефективності як засобу дії в межах політичного процесу.

Дж. Чартеріс-Блек (J. Charteris-Black) пропонує прагматично орієнтоване визначення: «a coherent stream of spoken language that is usually prepared for delivery by a speaker to an audience for a specific purpose on a political occasion» [36, xiii], підкреслюючи прагматичну націленість та специфіку медіапідготовки політичного висловлювання.

Наведені дефініції дозволяють окреслити три ядрові компоненти політичної промови як жанру:

- мовець (етос, його інституційний статус, імідж),
- адресат (його соціальні очікування, когнітивна й емоційна рецепція),
- мета (переконання, легітимація, мобілізація).

Саме ці компоненти визначають жанрову специфіку промови як висловлювання, що функціонує в межах ПД.

У контексті жанрової концептуалізації промови як інструмента афективного, мобілізаційного та ідеологічного впливу варто звернутися до праць Т. ван Дейка, зокрема «*Principles of Critical Discourse Analysis*» (1993) та «*Discourse, Ideology and Context*» (2001), які становлять теоретичну основу для критичного аналізу ПД.

У статті «*Principles of Critical Discourse Analysis*» (1993) Т. ван Дейк трактує промову як текстову практику, що здатна відтворювати домінування, легітимізувати владу та нормалізувати соціальну нерівність. Він вводить поняття *соціального розуму* — когнітивного механізму групового сприйняття, який структурує інтерпретацію промов через ідеології, переконання та попередній досвід. Ключовими параметрами політичної промови, за Т. ван Дейком, є доступ до публічного дискурсу, стратегічне використання лінгвістичних засобів, імпліцитність висловлювань, а також жанрові фільтри, що зумовлюють форму легітимації [85].

У межах ПД жанрові ознаки промови тісно корелюють із такими прагматичними цілями, як формування іміджу мовця, конструювання колективної ідентичності та делегітимація опонента. Зокрема, одним із центральних завдань є створення позитивного іміджу політичного суб'єкта — не лише під час виступу, а й у процесі його підготовки. Як зазначає В. Василенко, «для успішного досягнення мети ... промови політика вкрай важливо сформулювати позитивний імідж серед аудиторії або під час виступу, або перед підготовкою до нього» [95, 35].

Важливою метою політичної промови вважається здійснення впливу на адресата. Це відповідає загальній логіці ПД, спрямованого на *завоювання* або *утримання* владних позицій. Досягнення цих цілей передбачає мобілізацію слухачів, спонукання їх до дії або ухвалення рішень, що корелюють зі стратегією мовця.

Мовленнєві ознаки політичної промови визначаються низкою чинників, серед яких ключову роль відіграють канал комунікації та рецептивний контекст адресата.

Саме ці компоненти формують стратегічну рамку висловлювання, впливаючи на композицію та на вибір риторичних засобів промови.

Одним із перших параметрів, що привертає увагу дослідників, є медіаканал. Дж. Чартеріс-Блек наголошує: «успішний політичний виступ дедалі частіше потребує розуміння того, через які засоби масової інформації він буде транслюватися, щоб досягти максимального ефекту» [36, xvi]. Вибір формату репрезентації — телевізійна трансляція, цифровий кліп, публікація в соціальних мережах — зумовлює не лише технічне оформлення промови, а й її жанрову специфіку.

Другим ключовим чинником є рецептивний фон аудиторії — її емоційні установки та інтерпретативний досвід. Як зазначає Дж. Чартеріс-Блек, «політичні оратори завжди повинні пам'ятати про свою аудиторію, і їхній вибір мови буде залежати від їхніх припущень про поточний стан знань цієї аудиторії» [36, xv]. Це положення засвідчує, що політична промова функціонує не як монолог, а як дискурсивна взаємодія — акт спільного моделювання сенсів, розрахований на когнітивну резонансність.

Політики змушені підтримувати постійну присутність у цифровому просторі — передусім у соціальних мережах, які водночас створюють ілюзію безпосереднього контакту та накладають технічні обмеження на кшталт фрагментації та алгоритмізації. У цій медіаекосистемі політична промова, хоч і зберігає текстуальну форму, на момент виголошення набуває перформативного характеру — перетворюється на соціальну подію з елементами афекту, ритуальності й сценічної гри. Але справжній акт рецепції відбувається після трансляції через монтаж, цитування або переформульований фрагмент.

Більшість адресатів ознайомлюються з промовою опосередковано — через телевізійні чи цифрові компіляції, вибрані уривки, редакторські акценти. Самі журналісти, які висвітлюють події, часто не присутні на виступі, а працюють із прес-релізами або письмовими версіями, заздалегідь адаптованими до очікуваного формату репрезентації.

Сприйняття промови вирішально залежить від цілеспрямованого вибору цитат, інтонаційних вузлів і смислових акцентів — здійсненого не оратором, а медіа-

режисерами. Власне кажучи, рецептивне поле деформується через перебільшення, рамкове перепозиціювання та інтерпретативну селекцію. У цьому контексті політична промова постає як гібрид тексту, події, монтажу та репрезентації. Її жанрова конструкція дедалі більше залежить не лише від риторичної стратегії мовця, а й від медіа-фільтрів, які моделюють її сприйняття.

Сучасні політики перебувають у комунікативному середовищі, що вимагає постійної адаптації до аудиторії з різними соціальними проблемами, ціннісними орієнтирами та політичними поглядами. Це створює виклик *множинного звернення* (*multiple addressing*), тобто необхідність одночасного апелювання до контрастних груп громадськості — як до потенційних виборців, союзників, критиків, так і до нейтрального сегмента публіки.

Відтак, політична промова постає як жанрова матриця, що дозволяє реалізувати *мультиmodalьну риторіку*, де контекст, інтонація, обставини виголошення та медіатизація можуть вплинути на первинну семантику.

Властивість промови мімікрувати під контекст потребує архітектоники, що зберігає її жанрову впізнаваність попри зовнішні трансформації. Саме тому дослідники приділяють суттєву увагу структурі політичної промови — чиннику, що забезпечує її логічну цілісність, жанрову впізнаваність та риторичну ефективність. Типова трикомпонентна композиція промови, що бере витоки з аристотелівської риторики, передбачає послідовне розгортання *вступу*, *основної частини* та *висновку*. Дж. Чартеріс-Блек деталізує цю структуру, пропонуючи чітке розмежування функцій кожного етапу:

1. Пролог (Prologue) виконує функцію входження у комунікативну ситуацію. Завдання прологу — представити тему аудиторії та встановити позитивний тон взаємодії з нею: сформувати увагу, емпатію, відкритість до сприйняття. Часто оратор прагне викликати довіру, демонструючи ціннісну єдність із публікою за допомогою займенника першої особи множини — «ми». Альтернативно, інтерес пробуджується через акцентуацію важливості теми або введення несподіваного повороту.

2. Наратив (Narrative) спрямований на представлення ключових фактів та подій у формі, що задає рамку для подальшого аргументування. Наратив реалізує функцію

ситуативного занурення та слугує стратегічним плацдармом для логічної побудови позиції мовця. На відміну від прологу, який орієнтований на постать оратора, наратив фокусується на *об'єктивованому змісті* — подіях, ситуаціях, контекстах.

Обґрунтування (Proof) вбудоване у наратив або постає окремим блоком. Воно має на меті довести правоту мовця через залучення аргументів, що апелюють до логіки або етики. За Дж. Чатрерс-Блеком, обґрунтування є *ядром* промови, де риторична композиція набуває максимальної виразності. Його характер змінюється залежно від жанру, ситуації виголошення та типу аудиторії.

3. Спростування (Refutation) може функціонувати як частина блоку обґрунтування, або як окремий етап, присвячений реакції на аргументи опонента. У ньому мовець захищає свою позицію, а також активно деконструює альтернативну точку зору, демонструючи її слабкість, неузгодженість або ідеологічну небезпечність.

4. Епілог (Epilogue) забезпечує резюмування та риторичне закріплення. В епілозі промовець підсумовує найпереконливіші тези з попередніх частин, намагаючись залишити в аудиторії стійке позитивне враження — і щодо аргументів, і щодо власної постаті. Це особливо важливо у ситуаціях, коли промова має перформативний характер, тобто слугує прелюдією до ухвалення рішення публікою [36, 19–26].

У результаті, за рахунок включення обґрунтування та спростування, структура політичної промови набуває гнучкості, дозволяючи адаптувати жанр до різних політичних ситуацій, тематичних акцентів і типів аудиторії. Формальна схема, закорінена в класичній риторичній схемі, не є жорсткою — вона варіюється залежно від обставин, форматів виголошення, медіаопосередкованості та дискурсивних цілей мовця.

Отже, політична промова постає як риторично-прагматичний жанр, що поєднує дискурсивну складність та соціально-ідеологічне навантаження із чітко визначеним медіа-фільтром репрезентації. Її жанрова ідентичність формується на перетині трьох опорних елементів: мовця, адресата й мети, — що забезпечують функціональну гнучкість промови у конкретному політичному контексті. Концепти Т. ван Дейка, Дж. Чатрерс-Блека, Р. Водак та М. Райзігла дозволяють артикулювати промову як

багаторівневий дискурсивний механізм: від легітимації влади до афективного моделювання колективної ідентичності.

Визначення політичної промови як інституційно маркованої та ідеологічно навантаженої риторичної дії створює підґрунтя для аналізу її перекладу. У цьому контексті постає потреба розглянути теоретичні засади перекладу ПД, які представлено у наступному розділі.

1.5 Підходи до перекладу політичного дискурсу: від функціоналізму до критичної інтервенції

Питання про те, як саме переклад ПД має репрезентувати зміст оригіналу в умовах збройного протистояння, у теоретичній перспективі часто відштовхується від положень функціоналістської перекладознавчої школи. У межах цієї парадигми переклад інтерпретується не як механічна передача змісту, а як цілеспрямована дія, що виконує комунікативну функцію у новому дискурсивному полі. Таку позицію представлено насамперед у роботах Г. Й. Вермеєра (Skopos theory) та К. Норд, які визначають перекладача як стратегічного суб'єкта, відповідального за адаптацію тексту до потреб цільової аудиторії [62, 67, 98].

У цьому підході центральною категорією постає скопос (що походить від грецького *σκοπός* — «мета»). Під скопосом Г. Вермеєр розуміє комунікативну функцію, яка визначає стиль, структуру та риторичні параметри перекладу. Замість орієнтації на еквівалентність, теорія Г. Вермеєра наголошує на функціональній адекватності, згідно з якою переклад може відхилятися від вихідної форми або змісту, якщо цього потребує досягнення комунікативної мети: «translation .. always presupposes a skopos and is directed by a skopos... every translation commission should explicitly or implicitly contain a statement of skopos in order to be carried out at all» [98]. У межах ПД та з урахуванням умов війни ця модель дозволяє розглядати переклад як засіб адаптації тексту до нової суспільної реальності, у якій набувають актуальності моральні та ідеологічні маркери висловлювання.

У сучасному перекладознавстві дедалі виразніше артикулюється потреба у переосмисленні ролі перекладача: замість технічного посередника між мовами він постає як відповідальний суб'єкт, що діє в межах складної соціокультурної практики [59, 61, 75, 79, 99]. На межі ХХ–ХХІ століть ця трансформація отримала назву етичного повороту, який позначає зміну фокусу з формальної точності на моральну відповідальність перекладацької дії. Йдеться про усвідомлення перекладу як медіації між культурами, дискурсами та ідеологіями [14, 37, 55].

Прихильники етичного перекладу досліджують його у різних напрямках. Е. Пім розробляє етику кооперації, акцентуючи увагу на прозорості, емпатії та професіоналізмі, і пропонує гнучкий етичний каркас, адаптований до конкретних ситуацій [64]. Д. Драган і Р. Тіптон фокусуються на перекладі в умовах криз, зокрема, в публічному сервісі, де перекладачі стикаються із вразливістю, ризиком та необхідністю соціальної відповідальності [40]. Д. Кенні аналізує етичні виклики, спричинені глобалізацією та технологічними зрушеннями, зокрема вплив автоматизації на професійні стандарти [52].

М. Тимочко формулює етику перекладу в постколоніальному контексті, де перекладацький акт може стати формою спротиву, самовизначення та деколонізації дискурсу [82]. Л. Венуті наполягає на видимості перекладача, пропонує етику інтервенції та дискурсивної відповідальності [96, 97].

Таким чином, етичне перекладознавство зосереджується на моральній відповідальності перекладача перед мовцем, адресатом і суспільством. Воно акцентує увагу на професійних чеснотах, солідарності, здатності до рефлексії та етичного вибору в умовах неоднозначності. Особливої ваги цей підхід набуває в ситуаціях політичної напруги, ідеологічної поляризації та воєнного конфлікту, коли переклад може стати засобом впливу, формою спротиву або жестом солідарності.

У цьому ж полі етичної чутливості формується критичне перекладознавство, яке бере свій початок від КДА. Воно виходить з передумови, що переклад ПД є інтерпретативною дією, здійсненою в межах влади, ідеології та конфлікту [49, 78]. Критичний переклад аналізує, як перекладач конструює або трансформує наративи,

легітимізує чи підважує дискурси. Такий переклад завжди вписаний у структури влади та сенсотворення.

У даному контексті визначальними є напрацювання авторитетної дослідниці з Німеччини Крістіни Шеффнер (Christina Schäffner). Як наголошує К. Шеффнер, ПД формується під впливом ідеологій та риторично спрямований на переконання, мобілізацію або легітимацію. У ґрунтовній статті «*Political Discourse Analysis from the Point of View of Translation Studies*» (2004), вона стверджує: «Both translators and interpreters operate in contexts which are shaped by social aims and ideologies, which is particularly obvious in the field of politics» [72, 122].

К. Шеффнер окреслює низку ключових чинників, які мають бути взяті до уваги перекладачем при роботі з ПД. По-перше, йдеться про стратегічну функцію політичних концептів. К. Шеффнер наголошує, що політичні терміни — такі як “*peace process*”, “*international support*”, “*conflict resolution*” — не є семантично прозорими: вони функціонують як інструменти реалізації політичної стратегії. Перекладач має усвідомлювати риторичну інтенцію мовця, що закладена у термінології. Як зазначає авторка: «A critical reflection on the strategic use of political concepts, or keywords, for achieving specific political aims» [72, 121].

По-друге, К. Шеффнер нагадує, що значення мовних одиниць не є сталими. Слова не містять фіксованого змісту — вони активізуються в межах комунікативної ситуації. Згідно з цією позицією, переклад має враховувати, що лексичні маркери змінюють свою функцію залежно від контексту, риторичних умов та жанрового формату висловлювання [72, 121].

Третім важливим чинником постає контекстуальне конструювання значення. Перекладач має зважати не тільки на лексичну структуру тексту, а й на те, як ця інформація взаємодіє з уже наявними знаннями адресата, з його когнітивною моделлю, міжтекстовими асоціаціями та історичним досвідом. К. Шеффнер підкреслює, що «meaning construction [...] interacts with previously stored knowledge and mental models» [72, 121].

Четвертий чинник — культурно-дискурсивна релятивність політичних термінів. У різних політичних або національних контекстах один і той самий термін

може позначати зовсім різні явища. Наприклад, поняття *ceasefire* може бути сприйняте як форма стабілізації у внутрішньому полі США, але як фіксація агресії без її припинення — у ситуації окупації. Тому перекладач має адаптувати терміни з урахуванням фреймової логіки цільового дискурсу.

Нарешті, п'ятим чинником К. Шеффнер виокремлює рецептивний фон адресата: «The experiential and socio-cultural background of language users also needs to be taken into account when it comes to translation» [72, 121].

Йдеться про соціальний, культурний, історичний досвід цільової аудиторії, який визначає її реакцію на текст. У політичному перекладі для української аудиторії це критично важливо, тож перекладач не може ігнорувати її вразливість і травматичний досвід.

У своїй сукупності положення К. Шеффнер формують те, що можна означити як етику риторичного втручання: перекладач не лише відтворює текст, а осмислює, яке значення матиме це мовлення в умовах рецепції, і чи не стане воно засобом продовження риторичного насильства. У цьому сенсі К. Шеффнер дає теоретичне обґрунтування перекладу як етично мотивованої дії. Саме ця рамка є визначальною для подальшого аналітичного розвитку у даному дослідженні.

Після окреслення теоретичної моделі К. Шеффнер, доцільно звернутися до концепції М. Бейкер, яка також працює в межах критичного підходу. У її інтерпретації переклад розглядається як участь у конструюванні наративів, що формують рецептивну картину події, структурують політичні оцінки та відкривають або нейтралізують етичну перспективу висловлювання. У монографії «*Translation and Conflict: A Narrative Account*» (2019) [29], М. Бейкер пропонує трактування наративу, що виходить далеко за межі класичних нараторологічних або лінгвістичних рамок і дозволяє осмислити перекладача як наративного агента, відповідального за формування суспільної оповіді у межах конфлікту.

Її підхід спирається на соціальну та комунікативну теорію, де наративи постають як багаторівневі конфігурації, що циркулюють у суспільстві через вербальні й невербальні канали. Отже, йдеться про мережу взаємопов'язаних наративів, які формують дискурсивне поле і політичну дійсність.

М. Бейкер підкреслює динамічний і гнучкий характер наративів: «Narratives are dynamic entities; they change in subtle or radical ways as people experience and become exposed to new stories» [29, 3]. Вони здатні змінюватися з досвідом, взаємодіяти чи конфліктувати. Їх структура не є усталеною, навпаки, наративи постійно оновлюються, стаючи засобом ідентифікації, мобілізації, спротиву або легітимації. Це означає, що перекладач працює з історією, яка набуває сили через те, як вона проговорена, кому адресована і в якій ситуації рецепції озвучується.

Використовуючи поняття наративу у цьому розширеному сенсі, М. Бейкер демонструє, що перекладач бере участь у формуванні наративної логіки суспільства. Його рішення — від лексичних до жанрових — мають силу впливати на те, яку історію буде закріплено, які акценти буде зроблено, що буде приховано або висвітлено. У цьому сенсі дослідниця розуміє переклад як наративне втручання у структуру сприйняття.

Як бачимо, М. Бейкер, як і К. Шеффнер, трактує переклад як форму відповідальної дії, що має етичну, політичну та когнітивну складову. Попри різні теоретичні засади — дискурсологічну у К. Шеффнер та наративну у М. Бейкер — обидві моделі сходяться у ключовій позиції: переклад ПД є інтерпретативним актом, що потребує осмислення явних та прихованих намірів мовця.

У цьому контексті варто згадати також аналітичну позицію М. Тимочко, викладену у статті «*Ideology and the Position of the Translator*» (2003) [81]. У своїй роботі дослідниця розглядає перекладача як суб'єкта із власною точкою мовної артикуляції (*place of enunciation*). Авторка критично осмислює метафору «*in between*» — тобто перекладача як посередника — та доходить висновку, що це не простір балансу, а зона ідеологічної напруги. На підтримку своєї тези дослідниця акцентує увагу на тому, що ідеологія перекладу не міститься виключно у вихідному тексті, вона також реалізується через вибір перекладача в його репрезентації змісту, інтерпретації мовленнєвих актів, тональності, і особливо у тій позиції, з якої він говорить.

Саме *place of enunciation*, на думку авторки, є ідеологічним центром мовлення: «that 'place' is an ideological positioning as well as a geographical or temporal one»

[81, 183]. У цій парадигмі перекладач має не приховувати свою позицію, а усвідомлювати її вплив на структуру значення. Хоча теоретичні засади М. Тимочко відмінні від моделей К. Шеффнер та М. Бейкер, її аналіз підтверджує їхню ключову тезу: перекладач не є зовнішнім технічним агентом, а моральним інтерпретатором у полі конфлікту.

Отже, етичний і критичний підходи в перекладознавстві виявляються релевантними для роботи з текстами, що постають у ситуаціях конфлікту. У межах цієї роботи застосовується поняття етико-критичного перекладу — інтегрованої перекладацької стратегії, яка поєднує етичну чутливість до рецептивного контексту з критичною рефлексією над риторичними та ідеологічними параметрами оригіналу. Такий переклад передбачає не лише точну передачу змісту, а й відповідальне переозначення висловлювання відповідно до моральної позиції перекладача в умовах дискурсивної напруги.

Окремим питанням перекладу в умовах війни є рецепція ПД. Адже українська аудиторія як жертва агресії має власну оптику сприйняття подій, відтак, і особливу чутливість до політичних інтерпретацій. Особливість перекладу політичних промов, що стосуються війни в Україні, полягає у тому, що український адресат є безпосереднім свідком агресії. Ця рецепція формується в умовах **реального досвіду**: адресат або відбиває напад агресора безпосередньо на лінії бойового зіткнення, або зазнає наслідків обстрілів, руйнувань та загибелі цивільних по всій території країни. Життєві обставини цих людей формують специфічну оптику сприйняття політичних висловлювань, для якої характерні висока емоційна чутливість, загострене почуття справедливості, а також досвід розпачу, втрати та гніву. За таких умов перекладач постає як етично відповідальний медіатор, який має бути особливо обережним у передачі політично й емоційно насичених посилів, щоби не відтворити риторику, здатну нормалізувати насильство.

Наприклад, риторичні конструкції на кшталт *tragedy for both sides, unfortunate escalation* сприйматимуться як спроба розмивання меж між агресором і жертвою. Відтак, дослівний переклад є не просто неадекватним, а політично неетичним, бо вступає у суперечність із досвідом адресата.

У межах перекладацької етики виокремлюємо стратегію рецептивно—чутливого перекладу (*reception-sensitive translation*). Її вихідною точкою є переконання, що переклад політичного висловлювання в умовах екзистенційної загрози не може бути нейтральним. *Reception-sensitive translation* — це форма перекладацької дії, спрямована на адресата. Вона враховує етичний, психологічний та політичний стан аудиторії. Перекладач діє як інтерпретативний агент, який переозначає авторську інтенцію так, щоб вона стала прийнятною, правдивою і не завдала повторної шкоди.

Reception-sensitive translation активується у випадках, коли дискурс може завдати шкоди: наприклад, говорить про трагедію без етичної рамки, нормалізує насильство або індиферентно констатує втрату. Переклад переформатує умови рецептивного сприйняття та модифікує риторику, щоб забезпечити позицію адресата.

Отже, *Reception-sensitive translation* є формою захисту рецепції, яка перебуває в умовах вразливості або травми.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У Розділі 1 окреслено теоретико-методологічне підґрунтя дослідження ПД як риторично організованої, жанрово гібридної та ідеологічно навантаженої форми мовленнєвої дії. У центрі уваги — дискурсивні механізми артикуляції влади, конструювання ідентичності, легітимації позицій та рецептивної взаємодії, що реалізуються через політичне мовлення, популістську риторику, жанрову систему промов і перекладацькі інтервенції. Інтеграція критичного дискурс-аналізу, теорії Лакло–Муфф, жанрових моделей і перекладознавчих концептів дозволяє сформулювати цілісну аналітичну рамку для подальшого дискурсивного аналізу політичних висловлювань.

У межах підрозділу 1.1 дискурс розглядається як простір політичної боротьби, де мовлення виконує функцію артикуляції влади, ідентичності та гегемонії. Поєднання КДА та дискурсивної теорії Лакло–Муфф дозволяє охопити як мікрорівень мовленнєвих стратегій, так і макрорівень структурної логіки політичного позиціонування.

КДА забезпечує інструментарій для виявлення стратегій номінації, агентності, легітимації та ідеологічного фреймування, демонструючи, як через мовлення відтворюються владні конфігурації, нормалізуються ідеологеми та конструюються колективні суб'єкти. Його критична спрямованість дозволяє демаскувати механізми позитивної самопрезентації та негативної презентації Іншого, що є ключовими у виробництві політичного дискурсу в умовах конфлікту.

Теорія Лакло–Муфф, натомість, пропонує концептуальну рамку для осмислення дискурсу як простору гегемонічної артикуляції, де значення не є стабільними, а формуються через вузлові пункти, порожні означники та ланцюги еквівалентності. У цьому підході популізм постає не як ідеологія, а як дискурсивна логіка, що структурує політичне поле через опозицію «ми/вони» та мобілізацію уявної єдності.

Інтеграція обох теорій дозволяє не лише описати мовленнєві практики, а й інтерпретувати їх як механізми гегемонізації, риторичного спротиву або нормалізації владних інверсій. Переклад як повторна дискурсивна подія, здатен трансформувати структуру означників, змінювати ланцюги еквівалентності та реконтекстуалізувати політичні смисли відповідно до нових рецептивних умов.

У підрозділі 1.2 розглядається ПД як складна, інституційно регламентована форма риторичної дії, що поєднує текстуальну структуру, соціальну інтенцію, жанрову гнучкість і прагматичну спрямованість. Його функціонування визначається не лише мовленнєвими засобами, а й типом комунікативної ситуації, ролями учасників, каналами передачі та рецептивною моделлю адресата.

Розмаїття теоретичних підходів — від КДА до когнітивістських і прагматичних моделей — засвідчує методологічне багатоголосся у трактуванні ПД. Водночас у цьому багатоголоссі окреслюється низка стабільних параметрів, як-от: інституційна маркованість, жанрова гібридність, риторична інтенція, афективна мобілізація, стратегічна аргументація та ідеологічне позиціонування.

Особливу увагу приділено механізмам інтерпеляції, фреймування, номінації та пресупозиції, які структурують дискурсивне поле та конструюють суб'єкта політичної взаємодії. У цьому контексті мовлення постає як інструмент влади, що

формує соціальні ролі, задає нормативні моделі поведінки та легітимізує або делегітимізує політичні позиції.

У підрозділі 1.3 розглянуто популістський дискурс як високо адаптивну риторичну систему, здатну синтезувати ідеологічно несумісні елементи та функціонувати в різних політичних контекстах. Йому притаманна властивість інтегруватися у будь-які ідеологічні платформи та поєднувати суперечливі позиції без втрати апелятивної ефективності. Центральним елементом дискурсу є постать харизматичного лідера, який репрезентується як “рятівник народу” та уособлення антисистемної альтернативи.

Одним із ключових інструментів популізму постає ксенофобія як механізм створення образу «ворога», що слугує засобом афективної мобілізації. Популістська риторика функціонує у модусі маніпулятивності, системно підмінюючи раціональну аргументацію емоційністю. У межах *post-shame era* (за Р. Водак) популістський дискурс реалізує механізми *shameless normalization*: легітимації маргінальних висловлювань через провокацію, делегітимацію опонента, заперечення відповідальності та контроль над медійним середовищем.

Таким чином, досліджені параметри дозволяють трактувати популістський дискурс як системне явище, що підважує усталені норми демократичної комунікації, витісняючи складне, багатоголосе публічне обговорення конфліктогенними та надмірно емоційними практиками.

У підрозділі 1.4 політична промова постає як складна риторично-прагматична конструкція, що функціонує в межах політичного дискурсу як жанрово організована, інституційно маркована та ідеологічно навантажена форма мовленнєвої дії. Її жанрова специфіка визначається трьома опорними компонентами — мовцем, адресатом і метою, які задають ритм, логіку та рецептивну спрямованість висловлювання.

На основі теоретичних моделей Т. ван Дейка, Дж. Чартеріс-Блека, М. Райзігла та Р. Водак промова розглядається як дискурсивний механізм легітимації, мобілізації, афективного впливу та конструювання колективної ідентичності. Її риторична ефективність залежить не лише від композиції, а й від медіаформату репрезентації та

рецептивного фону аудиторії. У цьому контексті промова функціонує як мультимодальна подія, де первинна семантика переозначається через монтаж, цитування, інтерпретативну селекцію та медіа-режисуру.

У підрозділі 1.5 переклад політичного дискурсу постає як етично вмотивована дія, що здійснюється в межах простору конфлікту, владних асиметрій та рецептивної вразливості. Розглянуто функціоналістські моделі, зокрема концепти скопосу і лояльності (Вермеєр, Норд), та критичну парадигму, у межах якої перекладач постає моральним інтерпретатором, здатним розпізнавати риторику нейтралізації, викривлення або псевдо-симетрії.

Ключовими теоретичними опорами виступають концепції К. Шеффнер, М. Бейкер та М. Тимочко. Вони репрезентують перекладача як суб'єкта, що не лише передає зміст, а й формує наративну логіку суспільства, осмислює політичну інтенцію висловлювання та позиціонує себе в межах мовленнєвої дії. Усі три моделі сходяться у трактуванні перекладу як інтерпретативного акту, що має враховувати рецептивний фон, когнітивну модель адресата та історичну правду події.

Запропоновано поняття перекладацької стратегії рецептивно-чутливого перекладу (*Reception-sensitive translation*), яка фокусується на захисті адресата. Вона враховує історичну пам'ять, травматичну структуру рецепції та моральну відповідальність перекладача. У цьому підході переклад моделює етично безпечну вербалізацію конфлікту, уникаючи ретравматизації та знецінення досвіду адресата. Це форма мовленнєвої дії, що адаптує риторику ПД до вразливого рецептивного контексту.

Таким чином, сформована у межах Розділу 1 теоретична рамка дозволяє розглядати політичне мовлення як подію, що відбувається у просторі влади, конфлікту та рецептивної вразливості. У цьому контексті політична промова та її переклад постають як риторичні дії, здатні трансформувати дискурсивне поле, активувати механізми гегемонізації, а також моделювати етично безпечну комунікацію. Такий підхід відкриває можливість для аналізу промов Д. Байдена та Д. Трампа як репрезентативних прикладів жанрової, риторичної та ідеологічної динаміки сучасного ПД, що буде здійснено у наступному розділі.

РОЗДІЛ 2 ДИСКУРСИВНА СТРУКТУРА ПРОМОВ Д. БАЙДЕНА І Д. ТРАМПА: РИТОРИЧНЕ ОЗНАЧЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У Розділі 2 здійснено критико-дискурсивне зіставлення політичних промов Д. Байдена і Д. Трампа щодо російсько-української війни. Аналітична рамка поєднує засади критичного дискурс-аналізу та концептуальний апарат теорії Лакло–Муфф, що дозволяє простежити, як мовлення кожного з політичних акторів формує нормативні горизонти у просторі конфлікту. У підрозділі 2.1 репрезентовано дискурс Д. Байдена як етично марковану гегемонічну практику — з чітко визначеним агресором, артикуляцією нормативного порядку та апеляцією до міжнародної відповідальності. У підрозділі 2.2 проаналізовано риторику Д. Трампа як правопопулістську практику — з мовною індиферентизацією, уникненням оцінки та побудовою нової дискурсивної норми, що витісняє етику.

2.1 Дискурс Д. Байдена: етика спротиву та конструювання міжнародної солідарності

З метою виявлення дискурсивних механізмів означення російсько-української війни в публічному мовленні західних політиків, у цьому дослідженні застосовується комбінований аналітичний підхід, який поєднує методологічні принципи критичного дискурс-аналізу (КДА) та дискурсивної теорії Лакло–Муфф. Вибір такої інтегративної стратегії зумовлений необхідністю охопити як мовно-граматичні засоби репрезентації події, так і дискурсивні механізми її гегемонічного означення — тобто процеси стабілізації смислу, через які війна репрезентується як подія з визначеним моральним, політичним та символічним статусом. Аналітичний корпус відкривається детальним аналізом першого висловлювання Д. Байдена, який проводиться у три етапи:

- Перший етап — аналіз з позицій КДА, де увагу зосереджено на лексико-семантичних виборах, граматичному оформленні агентності, стратегіях легітимації/делегітимації та риторичних формулюваннях.
- Другий етап — аналіз крізь призму дискурсивної теорії Лакло–Муфф: фрагмент інтерпретується як приклад гегемонічного означення події, із фіксацією логіки

еквівалентності, порожніх означників, позиції суб'єкта як гегемона та механізмів формування антагоністичного поділу.

- Третій етап — інтегративне зіставлення результатів: здійснено зв'язне порівняння висновків обох підходів. Це дозволяє простежити, як мовленнєві стратегії (КДА) та смислова артикуляція (теорія Лакло–Муфф) формують єдине поле владного означення війни. За таким же принципом проаналізовано перший фрагмент промови Д. Трампа у підрозділі 2.2.

Подальші приклади розглядаються в межах інтегративного підходу: кожне висловлювання аналізується через синтез ключових категорій обох теорій без формального поділу на етапи. Обрана стратегія дозволяє перейти від мікрорівня мовленнєвих конструкцій до макрорівня політичної семантики, наочно демонструючи, як саме через дискурс здійснюється символічне структурування реальності війни, її гегемонічне впорядкування та моральне переозначення.

Отже, розглянемо перший приклад з позицій КДА. Це фрагмент знакової промови Д. Байдена від 24 лютого 2022 року: «*And Putin's aggression against Ukraine will end up costing Russia dearly — economically and strategically. We will make sure of that. Putin will be a pariah on the international stage. Any nation that countenances Russia's naked aggression against Ukraine will be stained by association. When the history of this era is written, Putin's choice to make a totally unjustifiable war on Ukraine will have left Russia weaker and the rest of the world stronger*» [114].

Д. Байден чітко артикулює ключових акторів війни – росію та Україну. Так само чітко він визначає характер конфлікту як результат свідомого вибору агресора. Бачимо активне використання оцінно-орієнтованої лексики: *aggression, naked aggression, totally unjustifiable war*. За такого вибору означників подвійні інтерпретації виключено: війна репрезентується як політично невинуватна й морально неприйнятна дія. Лексема *naked* виконує функцію інтенсифікації осуду: агресія росії постає як така, що не має жодного виправдання.

Грамматичне оформлення агентності реалізується через конструкції, які фіксують ініціатора насильства: *Putin's aggression, Putin's choice to make war*. Тут маємо справу з прямою репрезентацією дії, чітко закріпленої за одним політичним

актором. Далі, Д. Байден прямо іменує Україну об'єктом агресії. Сам Д. Байден говорить від імені *we* як суб'єкта, що бере на себе роль відповідального арбітра.

Конструкція *when the history of this era is written* виводить дискурс у площину історичної оцінки. За її допомогою мовець програмує закріплення поточної події в колективній історичній пам'яті: вторгнення росії в Україну постане прикладом неспровокованої агресії, що посилить єднання міжнародної спільноти та призведе до ослаблення держави-злочинця.

У межах концепцій моральної оцінки (*moral evaluation frame*) у КДА, мовлення морально позиціонує факт агресії у нормативному порядку. Як показує ван Дейк [91], моральне позиціонування реалізується через дискурсивні механізми, які вбудовуються у ментальні моделі реципієнтів — зокрема, через означники типу *unjustifiable* чи *naked aggression*, що закріплюють оцінку дії як етично неприпустимої. П. Чілтон [38], у свою чергу, демонструє, як граматика агентності та апеляції до історичної пам'яті — на кшталт *Putin's choice* чи *when the history of this era is written* — створюють рамку, в якій агресія постає як морально дискредитована подія, що підлягає засудженню та пам'ятанню.

Розглянемо наведений приклад через призму дискурсивної теорії Лакло-Муфф. У контексті цієї теорії йдеться про побудову структурного розмежування політичного простору, що є ознакою дії логіки еквівалентності. Ця логіка виявляється в тому, як висловлювання формує двополярну конфігурацію — «ми», які засуджують агресію й протистоять їй, та «вони», – *mi*, хто цю агресію здійснює або толерує. Усі внутрішні відмінності серед прихильників засудження війни тимчасово згортаються, визначальним маркером виступає ставлення до акту насильства. Формула *any nation that countenances Russia's naked aggression... will be stained by association* також є вербальним виявом цієї логіки: толерантність до агресії маркується як співучасть, без нюансів чи політичних обставин.

Фраза *Putin will be a pariah on the international stage* фіксує антагоністичний полюс. Інакше кажучи, логіка еквівалентності працює тут як зведення різноманітного політичного ландшафту до опозиції «за – проти». У термінах Лакло–Муфф, йдеться про формування ідентичностей через спільне виключення.

Конструкцією *we will make sure of that* мовець оформлює свою гегемонічну позицію суб'єкта, який має право означувати подію агресії та визначати її наслідки. Таке “ми” виконує роль центру артикуляції, навколо якого вибудовується нормативна конструкція політичного світу. У поєднанні з фреймом майбутньої історичної оцінки (*when the history of this era is written...*), ця позиція стає не тимчасовою, а претендує на тривале символічне закріплення єдиного бачення події.

Розглянемо аналізований фрагмент промови Д. Байдена з позицій інтегрованого застосування теорії КДА та теорії Лакло-Муфф. Можемо констатувати риторичну щільність на рівні номінацій та чітку логіку поділу політичного простору. Метод КДА дозволяє зафіксувати активну позицію мовця у визначенні агентності: агресія названа *Putin's aggression*, війна — *totally unjustifiable*, а путін — *pariah on the international stage*. Обрані лексеми насичені політично та етично вмотивованим осудом. Граматичні структури висловлювання активно закріплюють агентність агресора: у тексті відсутні пасивні конструкції чи абстрактні формули, які могли б десемантизувати подію.

При розгляді фрагменту кризь призму дискурсивної теорії Лакло–Муфф, стає помітним, що йдеться про встановлення гегемонічного означення події, у якому альтернативні трактування маргіналізуються або витісняються. Висловлювання формує логіку еквівалентності, в межах якої всі, хто “*countenance*” агресію, автоматично “*stained by association*”. Таким чином, дискурсивне поле структурується як бінарна опозиція: або «ми» — суб'єкти засудження агресії, або «вони» — ті, хто поділяє вину через допущення неприйняттого.

Як бачимо, аналіз промови Д. Байдена демонструє, що його мовлення не приховує, а стабілізує політичний зміст завдяки чіткості та риторичній прозорості. У його дискурсі війна постає як однозначно інтерпретована подія, позбавлена різночитань, із чітким етичним вектором та беззаперечним суб'єктом відповідальності – росією.

Показовим у цьому контексті є також фрагмент промови Д. Байдена, яку він виголосив у Варшаві 26 березня 2022 року: «*There's simply no justification or provocation for Russia's choice of war. It's an example, one of the oldest human impulses,*

using brute force and disinformation to satisfy a craving for absolute power and control. It's nothing less than a direct challenge to the rule-based international order established since the end of World War II» [112].

Фрагмент відкривається категоричним судженням: *There's simply no justification or provocation for Russia's choice of war.* У цьому реченні закладено нульову модальність дозволу: мовець не допускає жодного умотивування нападу та випереджає будь-які спроби його виправдати. Формула *Russia's choice of war* виокремлює саме *вибір*, а не реагування на обставини. Тим самим персоналізується відповідальність на рівні політичного рішення. Відсутність пасивних конструкцій, рішуче заперечення *justification/provocation* є проявами риторики чіткої моральної артикуляції, характерної для виступів Д. Байдена.

У наступному реченні війна означається як повторення *one of the oldest human impulses*, імпульсу до домінування. Такий хід переводить означення війни в антропологічно-історичну площину та знижує її до інстинкту, керованого *brute force and disinformation* заради *a craving for absolute power and control*. Тим самим послаблюються спроби раціоналізувати війну, а сама війна оформлюється як архаїчне варварство в опозиції до сучасного правопорядку.

Вислів завершується означенням війни як *nothing less than a direct challenge to the rule-based international order*, який *established since the end of World War II*. Тут Д. Байден артикулює два ключові дискурсивні вектори. По-перше, універсалізує конфлікт: війна більше не обмежується Україною чи регіональною політикою, вона розглядається як загроза для глобального порядку, що спирається на поствоєнну архітектуру міжнародного права. По-друге, мовець репрезентує війну як виклик не лише сучасним політичним домовленостям, а самій логіці історичної еволюції, що має бути захищеною від регресу у «брутальну» модель панування.

З точки зору стилістики фрагменту привертають увагу оцінні номінативи, що формують асоціативно-сміслову ядро риторики: *brute force* та *craving for absolute power and control*. *Brute force* — це комбінований іменниково-ад'єктивний комплекс, у якому епітет *brute* несе знижену конотацію фізичної, інстинктивної жорстокості. Він має яскраво негативне семантичне навантаження та виконує функцію

дегуманізації насильства: це не *military action*, не *use of force*, а тілесно-примітивне вторгнення, яке протиставляється цивілізованим формам владного впливу. Лексема *brute* виводить агресора за межі політичної раціональності.

Craving for absolute power and control — це лексико-семантична конструкція, в основі якої лежить метафора патологічного бажання. Іменник *craving* є маркером залежності, неконтрольованого та нераціонального потягу. Водночас *absolute power and control* функціонують як номінативи автократичного режиму, що в характеристиці путінської росії втратили своє нейтральне значення. Через інтонаційну зв'язку з *brute force* ці лексеми набувають додаткової оцінно-негативної забарвленості, у межах якої влада постає як примус і узурпація.

З погляду лексико-стилістичної функції, маємо справу з емоційно насиченими лексемами, які слугують для експресивного структурування ідеологічної опозиції. Йдеться не про констатацію події, а про її інтенсивне риторичне означення. Більше того, агресія фіксується не як стратегія, а як патологія, в основі якої лежать архаїчні інстинкти та нестримна жага до контролю й нищення.

У теоретичній концепції Лакло–Муфф цей фрагмент демонструє дію логіки еквівалентності, за якою насильство, дезінформація, прагнення влади, зневага до міжнародних норм та акт війни об'єднуються у цілісний смисловий комплекс. Усі ці практики згортаються в єдиний вектор — логіку домінування, що протистоїть принципам глобального правопорядку. Висловлення функціонує як гегемонічне означення суб'єкта, який продукує війну як засіб встановлення влади. У цій структурі «ми» — це ті, хто артикулює війну як загрозу історичному порядку, «вони» — ті, хто діє всупереч цьому порядку та вдається до архаїчних механізмів насильницького підпорядкування.

Як бачимо, Д. Байден мовно конструює гегемонічне означення устрою, заснованого на нормах післявоєнного міжнародного права. Його риторика не обмежена лише моральним осудом — війна росії описується як напад на історичну норму, який не може залишатися без політичної реакції.

Отже, метою висловлювань Д. Байдена є формування у цільовій аудиторії уявлення про: 1) Україну як суб'єкта з повним правом на самозахист; 2) росію як

агресора, чия дія є загрозою і Україні і міжнародному правопорядку та 3) путіна як фігуру делегітимізовану.

Д. Байден послідовно вибудовує риторичну підтримку, в якій домінує етична однозначність, нормативна чіткість і солідарна тональність, спрямована на консолідацію демократичної спільноти.

Таким чином, висловлювання Д. Байдена формують етико-політичну рамку, у якій спротив агресії репрезентується як спільна справа вільного світу. Його риторика артикулює моральний імператив солідарності, використовує мовлення як інструмент підтримки, впливу і дискурсивної гегемонії демократичних цінностей.

2.2 Дискурс Д. Трампа: популістські фрейми, замовчування агресії та обхід відповідальності

Якщо виступи Д. Байдена демонструють дискурсивну логіку підтримки, солідарності та нормативної чіткості щодо агресії, то висловлювання Д. Трампа пропонують альтернативну рамку, в якій відповідальність розмивається, агресор симетризується з жертвою, а мовець позиціонує себе як стороннього коментатора. У подальшому аналізі показано, як ці риторичні стратегії реалізуються через низку стилістичних і дискурсивних засобів.

Одним із показових прикладів є використання метафоричної симетризації у висловлюванні Трампа: «*Sometimes you see two young children fighting like crazy... They hate each other, and they're fighting in a park, and you try and pull them apart. They don't want to be pulled. Sometimes you're better off letting them fight for a while and then pulling them apart*» [116]. З позицій критичного дискурс-аналізу це висловлювання реалізує механізм десемантизації війни, нейтралізації ролі агресора та легітимації зовнішнього невтручання. Центральним інструментом виступає перенесення геополітичного конфлікту у рамки побутової, емоційно хаотичної поведінки.

Лексичні конструкції *two young children, fighting like crazy, they hate each other* формують семантичне поле емоційно забарвленої сварки, позбавленої політичної валідності. Вираз *like crazy* підкреслює неконтрольованість, а лексема *children* виконує номінаційне зниження, позбавляючи суб'єктів конфлікту політичної

ідентичності та відповідальності. Агентність тут свідомо нейтралізовано: сторони конфлікту представлено множинним *they*, без уточнення ролей чи ініціатив. Спосіб дії окреслюється у виразах *you try to pull them apart, they don't want to be pulled*, які посилюють образ спостерігача, чия дія є формальною та умовною.

Мовне оформлення займенника *you* формує образ стороннього спостерігача, позбавленого владної позиції та політичної відповідальності. Дієслово *pull apart* означає фізичне розділення учасників конфлікту, але водночас має семантику тимчасового втручання — такого, що не усуває саму причину агресії, а лише відкладає її повторення. Трамп натякає, що втручання до завершення «емоційного вибуху» є неефективним: сторони перебувають у стані афекту, не хочуть розділитися, і тому, на його думку, краще дати їм «випустити пару», а вже потім припинити бійку, коли запал мине. У такий спосіб начебто доброзичливий спостерігач раціоналізує невтручання як розсудливу, стратегічно обґрунтовану дію.

На рівні стратегій легітимації це висловлювання демонструє механізм, описаний ван Леувенем: раціоналізацію через апеляцію до обставин, які подаються як незалежні від дії суб'єкта [94]. Формула *you're better off letting them fight* трансформує пасивність у розумну політичну позицію, в якій невтручання подається як обґрунтована необхідність.

Паралельно реалізується стратегія опосередкованої делегітимації, що полягає у вилученні війни з політичного поля означення. Моральні категорії відсутні, ознаки несправедливості не названі, а саме поняття «війна» втрачає статус явища, що може бути оцінене у координатах справедливості/несправедливості. Натомість конфлікт переноситься до дискурсивного поля емоційної нестабільності як «тимчасова криза», що мине без втручання зовнішнього агента.

Це дає підстави стверджувати, що в основі цього висловлювання лежить стратегія ухилення, яка набуває ознак самоусунення. У метафорі читається посил: напад росії на Україну залишається поза фокусом уваги Трампа. Відповідно, мовець обирає лінгвістичні засоби, що зменшують серйозність ситуації, розмивають відповідальність агресора та переносять насильство у побутове, аполітичне поле.

З позицій теорії дискурсу Лакло–Муфф, у наведеному фрагменті можна виокремити кілька визначальних елементів гегемонічного переозначення війни. Насамперед — побудову ланцюга еквівалентності, у межах якого геополітичний конфлікт ідеологічно перекодовується у культурно зрозумілу й емоційно знижену образну форму.

Першим вузловим пунктом цього ланцюга постає конструкція *two young children fighting like crazy*. Повномасштабне вторгнення звужується до метафори дитячої бійки. Таким чином Трамп формулює узагальнене, емоційно знижене найменування конфлікту — без референції до жертви, без категорії насильства і без історичного контексту. Мовець свідомо ототожнює війну з емоційною сваркою, що не допускає зовнішнього регулювання. У цьому закладено гегемонічний потенціал висловлювання: замість політичної артикуляції агресор/жертва воно моделює ланцюг еквівалентності: війна → сварка → імпульсивність → дитячість → взаємна відповідальність.

Другий вузловий пункт — лексема *park* — виконує функцію гегемонічної просторової трансформації: війна більше не відбувається в реальному світі, із його наслідками для цивільного населення та міжнародного права. Її переміщено у символічно нейтральний, контрольований простір — поза межами політичної відповідальності. Таке середовище нівелює аномальність війни, перетворюючи її на фонове явище.

Важливою є роль займенника *you*, умовного посередника, який «може спробувати розтягнути» сторони, але все ж краще «дати їм побитися ще трохи». Фраза *you're better off letting them fight for a while* знімає з зовнішнього суб'єкта будь-яке моральне зобов'язання, підмінюючи його гегемонічною логікою “невтручання до вичерпання агресії”. Так дистанціювання набуває форми поміркованого раціоналізму, а не цинічного уникнення відповідальності.

Метафора Трампа не лише знецінює трагедію — вона **нав'язує єдине її тлумачення**, витісняючи можливість політичної артикуляції у термінах справедливості, провини чи солідарності. Трамп також демонструє ігнорування

міжнародного права, зокрема того факту, що Міжнародний кримінальний суд видав ордер на арешт путіна у рамках провадження за злочини проти людяності [76].

Таким чином, порівняння результатів аналізу з позицій КДА та теорії Лакло–Муфф демонструє, що обидва підходи фіксують взаємодоповнювані аспекти ідеологічної роботи дискурсу. З одного боку, КДА виявляє мовні стратегії десемантизації війни, розмивання агентності, заміщення політичної відповідальності номінаціями зниженого регістру. У центрі цього аналізу — метафора «дітей, що б'ються у парку», як механізм симетризації агресора і жертви та легітимації зовнішнього невтручання.

З іншого боку, теорія Лакло–Муфф переводить дискурс на рівень гегемонічного означування: тут метафора «дитячої сварки» виконує функцію гегемонічної артикуляції, яка нав'язує єдине «нейтральне» тлумачення війни — як антагонізму, що не потребує ані моральної оцінки, ані політичного втручання. Формується ланцюг еквівалентності (війна → сварка → емоційність → взаємна провина), у межах якого конфлікт стає деполітизованим і позбавленим координат справедливості.

Таким чином, КДА допомагає виявити риторичні засоби, а теорія Лакло–Муфф — смислову структуру висловлювання, що стабілізується як «норма». Разом ці підходи дозволяють побачити, як мовлення Трампа встановлює гегемонічне тлумачення війни, сприяє розчиненню політичної суб'єктності та нормалізації зовнішнього невтручання.

У межах інтегрованого дискурсивного аналізу розглянемо висловлювання Д. Трампа, виголошене під час зустрічі з Президентом України в Овальному кабінеті Білого Дому 28 лютого 2025 року: *«The problem is, I've empowered you to be a tough guy, and I don't think you'd be a tough guy without the United States. And your people are very brave...but you're either going to make a deal or we're out, and if we're out, you'll fight it out. I don't think it's going to be pretty, but you'll fight it out. But you don't have the cards. But once we sign that deal, you're in a much better position. But you're not acting at all thankful, and that's not a nice thing. I'll be honest, that's not a nice thing. All right, I think we've seen enough»* [115].

З позицій КДА висловлювання Д. Трампа постає як приклад дискурсивної стратегії, що поєднує знецінення агентності, риторику зверхності, раціоналізацію невтручання та моральну десемантизацію війни. Трамп послідовно конструює себе як суб'єкта влади, що має контроль над перебігом подій: *I've empowered you, we're out, we sign that deal*. Усі ці формули демонструють ініціативну позицію мовця, який не просто коментує ситуацію, а визначає її межі. Український президент постає як залежний актор, чия здатність до дії ("*to be a tough guy*") прямо пов'язана з підтримкою США. Така конфігурація створює асиметрію агентності, де один учасник має повну ініціативу, а інший лише умовну суб'єктність, яка реалізується за наявності зовнішньої підтримки.

У висловлюванні Трампа простежується серія чітких лексичних маркерів зверхності, що прагнуть делегітимізувати позицію адресата.

Метафора з карткової гри *you don't have the cards* знецінює стратегічні позиції України та зводить їх до браку ресурсів і впливу. Війна тут репрезентується як гра, де перемога залежить не від моральної правоти, а від вдачі гравця.

Формула *You're not acting at all thankful* експлікує вимогу вдячності, таким чином нівелюючи емоційну автономію адресата. Вдячність постає не як етична реакція, а як індикатор підпорядкування, який легітимізує домінування США.

Повтор *that's not a nice thing* вносить інфантилізацію до політичного діалогу та знижує його до побутового рівня. Така лексика суперечить трагічному контексту війни, створюючи дисонанс між риторикою і реальністю.

Трамп легітимізує можливе невтручання США через раціоналізацію, апелюючи до умовної логіки вибору: *you're either going to make a deal or we're out*. У цьому висловлюванні ультиматум маскується під стратегічну необхідність, а відповідальність за наслідки перекладається на українську сторону. Така стратегія відповідає моделі раціоналізації, описаній ван Леувенем [94], де дії суб'єкта виправдовуються через апеляцію до обставин, що подаються як незалежні.

Усі згадки про війну у висловлюванні Трампа позбавлені моральної оцінки. Формула *you'll fight it out* звучить як нейтральне прогнозування, а не як реакція на трагедію. Війна не означається як насильство, не згадується агресор, не

артикулюється несправедливість. У такий спосіб насильство десемантизується та перетворюється на технічний наслідок, який не потребує етичного осмислення.

У межах теорії гегемонії Лакло–Муфф політичне висловлювання Трампа постає як акт означення, що формує домінуючу інтерпретацію події, витісняючи альтернативні артикуляції. Мовець формує ланцюг еквівалентності, у межах якого війна репрезентується не як акт агресії, а як предмет переговорів: війна → торг → угода → вдячність → підтримка. Така структура означення знімає винятковість події, перетворюючи її на елемент стратегічного процесу, де моральна оцінка замінена на комерційну логіку взаємодії. У цьому ланцюгу війна втрачає статус трагедії, а підтримка — статус солідарності, набуваючи рис умовної винагороди за лояльність.

Формула *I've empowered you* створює гегемонічну рамку залежності, у якій суб'єкт (український президент) не має сили без зовнішнього актора. Така артикуляція виключає автономну суб'єктність України, нав'язуючи їй роль виконавця чужої волі. Висловлювання не залишає простору для самостійного політичного позиціонування, а підтримка США постає як єдине джерело легітимної дії.

Фраза *you're not acting at all thankful* виконує функцію риторичного закріплення ієрархії. Вдячність тут не є емоційною реакцією, а індикатором підпорядкування, що легітимізує домінування США як морально виправдане. Така вимога фіксує владну асиметрію і водночас нормалізує її через етично забарвлену оцінку поведінки адресата.

Трамп послідовно уникає таких категорій міжнародного права, як війна, агресор, жертва агресії, рівно так само ухиляється від прямого іменування росії як агресора. Це свідчить про гегемонічне витіснення політичного означення, яке дозволяє оминати артикуляцію справедливості, провини чи солідарності. Війна не називається війною, агресор не називається агресором, а насильство не означається як несправедливість. У такий спосіб конфлікт деполітизується та набуває рис події, яка не потребує морального осмислення.

Таким чином, інтегрований аналіз з позицій КДА та теорії Лакло–Муфф демонструє, що висловлювання Трампа реалізує стратегію гегемонічного переозначення війни, де конфлікт деполітизується, десемантизується та

нормалізується. Перекладач, працюючи з таким матеріалом, має усвідомлювати рецептивні ризики та застосовувати етично чутливі перекладацькі стратегії, що дозволяють зберегти зміст, але не відтворювати риторику зверхності чи цинізму.

Однією з ключових практик у дискурсі Д. Трампа є замовчування, яке функціонує як риторична стратегія, що дозволяє уникнути означення, оцінки та відповідальності. Йдеться не лише про уникнення назв (зокрема агресора), а про цілеспрямовану відмову фіксувати подію як таку, що потребує публічної реакції. Це створює ефект «нейтральності», у якій мовчання не є пасивним, а виконує функцію дозволу через відсутність заперечення.

Показовим є епізод із квітня 2025 року: 4 квітня внаслідок ракетного удару по житловому кварталі Кривого Рогу загинуло 20 цивільних, зокрема 9 дітей, ще понад 70 осіб було поранено [68]. Д. Трамп не зробив жодної публічної заяви у відповідь на цей напад. 14 квітня відбулася атака на Суми, де загинуло 35 і було поранено 117 осіб [69]. Лише після цього удару він був змушений прокоментувати ситуацію під тиском журналістів. Його відповідь: «*They made a mistake. I think it's a horrible thing*» [80] - не містила ані назви агресора, ані засудження, ані заклику до дії. На уточнююче питання, хто саме зробив цю «помилку», Трамп відповів: «*You got to ask them*» [80].

Ця відповідь є не просто прикладом риторичної розмитості — вона демонструє перекодування насильства у технічну похибку. Формула *mistake* знімає умисність, розмиває суб'єктність і дезактивує етичний імператив реагування. Замість злочину — «нешасний випадок», замість відповідальності — «непорозуміння». Це не просто брак емпатії, це мовна операція, що виводить подію з етичного реєстру.

У ширшому вимірі така стратегія має дискурсивний ефект дозволу. Відсутність засудження з боку політика глобального масштабу створює порожнечу, у якій агресор не зустрічає межі. Подія, яку не названо і не оцінено, залишається відкритою до інтерпретацій з боку того, хто її ініціює. У такий спосіб мовчання стає інструментом переконання, що «так можна».

На концептуальному рівні замовчування Трампа переходить у дискурсивне мовчання, що слугує останньою фазою переозначення події. Якщо релятивізація підміняє категорії, евфемізація згладжує оцінки, то мовчання знімає саму потребу в

артикуляції. Це не просто відмова від коментаря — це виключення події з порядку денного. Саме тут дискурс перетворюється на механізм смислової індиферентизації, де не реакція визначає межі реального, а її відсутність розширює простір допустимого.

Таким чином, замовчування у риторичі Трампа — це не слабкість мовлення, а форма влади над реальністю, яка діє через зняття означень та відповідальності. Те, що не сказано, дозволяє більше, ніж те, що вимовлено. І саме тому найнебезпечніші твердження — це ті, які не прозвучали вчасно.

Загальна риторична стратегія Трампа, простежена у наведених висловлюваннях, не є випадковою чи ситуативною. Вона розгортається як цілісна система дискурсивних ходів та підпорядковується певній ідеологічній меті. Тому доцільно окреслити цілі та риторичні стратегії Трампа. Отже, метою Трампа є створення у широкої аудиторії уявлення про російсько–українську війну як про: 1) просто «неприємну ситуацію», де гинуть люди; 2) подію без акторів та причин; 3) подію, яка не потребує етичної оцінки та реагування і 4) подію, яка не є на порядку денному світової політики.

Етичні норми, загальнолюдські цінності, міжнародне право не просто лишаються за дужками, вони неприховано ігноруються. Таким чином, дискурс-аналіз дозволяє виявити (і, сподіваємось, деструктурувати) інтенції Трампа щодо перекодування реальності у свідомості широкого кола адресатів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У межах Розділу 2 здійснено аналіз політичних промов Д. Байдена і Д. Трампа на основі інтегративного підходу, що поєднує засади критичного дискурс-аналізу (КДА) та дискурсивної теорії Лакло–Муфф. Із теорії КДА використано положення про дискурсивне конструювання агентності, стратегії легітимації/делегітимації, граматичні маркери відповідальності та моральної оцінки; теорія Лакло–Муфф надала концептуальний апарат для аналізу гегемонічного означення, логіки еквівалентності/диференціації, антагонізму, порожніх означників і структурування нормативного порядку.

Дискурс Д. Байдена демонструє послідовну модель політичного означення, засновану на етично окреслених оцінках, чіткій агентності та концептуальному розмежуванні суб'єктів конфлікту. Конфлікт репрезентовано як акт неспровокованої агресії з боку росії, що порушує засадничі принципи міжнародного правопорядку. Висловлювання Д. Байдена конструюють бачення війни як події, що не допускає двозначності: росія постає як агресор, а Україна — як легітимний суб'єкт самозахисту.

У цьому дискурсі ключову роль відіграють стратегічні лексеми та граматичні структури: *Putin's aggression, war crimes, craving for absolute power* репрезентують неприйнятність імперських практик. Формула *brute force*, функціонує як інструмент делегітимації.

Стратегія Д. Байдена вирізняється акцентом на повторюваності, оцінних епітетах та апеляціях до історичної пам'яті (зокрема, *when the history of this era is written*), що формує рамку довготривалої політичної відповідальності. Мовець артикулює спільну позицію «ми», яка засуджує агресію, захищає цінності життя і свободи та окреслює дискурсивні межі припустимого. У такий спосіб риторика Д. Байдена набуває гегемонічної функції: вона інтерпретує події й формує етико-політичну рамку солідарності, у якій спротив агресії постає як спільна справа вільного світу.

Риторика Д. Трампа щодо війни в Україні конституює іншу дискурсивну систему. Він свідомо заміщує етично навантажені категорії нейтральними або баналізованими означеннями, прагнучи розмити межу між агресором і жертвою. Конфлікт репрезентовано як емоційний спалах, «дитячу сварку» чи «помилку», що не вимагає зовнішнього осуду — такий підхід нівелює насильство та нормалізує невтручання.

Замість чіткого означення «агресор – жертва» Д. Трамп моделює хибну еквівалентність, у межах якої росія і Україна постають як рівні сторони, а путін — як «приємний чоловік». Агентність конфлікту граматично замовчується, відповідальність за злочини не позначається, а сама війна використовується як риторичний інструмент боротьби з політичними опонентами.

Окремим вектором у дискурсивній стратегії є цілеспрямоване уникнення як означень, так і реакцій на воєнні злочини. Така практика формує простір дозволу, де мовчання інтерпретується як згода. Через мовну індиферентизацію Д. Трамп прагне утвердити нову норму — реальність, у якій зникають агресор, етика і політична відповідальність. У цьому аспекті дискурс Трампа постає як гегемонічний механізм перекодування дійсності.

Риторичні стратегії Д. Байдена і Д. Трампа щодо війни в Україні демонструють концептуально несумісні наративи. Д. Байден вибудовує дискурс солідарності — етично маркований, граматично виразний і заснований на логіці відповідальності. Війна постає як агресія, Україна — як суб'єкт спротиву, росія — як агресор. Висловлювання структуруються навколо оцінних формул, історичної пам'яті та етично прозорих означників.

Натомість Д. Трамп конструює дискурсивну норму самоусунення. Його риторика симетризує позиції, десемантизує насильство і підмінює моральну рамку персоналізованим міфом. Агресор замовчується, війна описується в побутово нейтральних термінах, а відсутність етичної оцінки легітимізує невтручання. Таким чином, риторика Д. Трампа постає не як нейтральне мовлення, а як механізм перекодування реальності в умовах постправди.

Таким чином спостерігаємо фундаментальну асиметрію у способах мовленнєвого упорядкування реальності, два режими світотворення: один — через етику, право та інституційну відповідальність; другий — через мовне роззброєння, персоналізовану владу та стратегічне мовчання. Це не просто стилістичні розбіжності, а конфлікт за саме право говорити про війну як про зло.

РОЗДІЛ 3 ПЕРЕКЛАД ЯК ЕТИЧНА ІНТЕРВЕНЦІЯ В РИТОРИКУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

3.1 Дискурсивні та лексико–стилістичні особливості перекладу промов Д. Байдена

У цьому підрозділі розглянуто переклад фрагментів публічних висловлювань президента США Д. Байдена, що стосуються повномасштабного вторгнення росії в Україну. Обрані для аналізу уривки охоплюють різні етапи війни та репрезентують послідовну риторичну міжнародної солідарності, викриття російської агресії та етичного осуду злочинів, скоєних проти українського народу. Переклад здійснено у дискурсивно-критичному варіанті, який дозволяє показати специфічні способи передачі модальності, риторичного напруження та позиціонування мовця. Особливу увагу зосереджено на тих мовних засобах, які дозволяють перекладові постати як акт морального означення злочину.

Розглянемо перший приклад, наведений у таблиці:

Таблиця 1

Варіанти перекладу фрагмента промови Д. Байдена

Фрагмент промови, виголошеної Д. Байдемом 24 лютого 2022 року	Дискурсивно–критичний переклад
<i>And Putin's aggression against Ukraine will end up costing Russia dearly — economically and strategically. We will make sure of that. Putin will be a pariah on the international stage. Any nation that countenances Russia's naked aggression against Ukraine will be stained by association. When the history of this era is written, Putin's choice to make a totally unjustifiable war on Ukraine will have left</i>	<i>Агресія путіна проти України дорого обійдеться росії — як економічно, так і стратегічно. Ми про це подбаємо. путін стане вигнанцем на міжнародній арені. Будь-яка країна, яка підтримує відверту агресію росії проти України, буде заплямована цим. Коли буде написано історію цієї епохи, вибір путіна розпочати абсолютно несправедливу війну проти України</i>

<i>Russia weaker and the rest of the world stronger</i> [114].	<i>зробить росію слабшою, а решту світу — сильнішою.</i>
--	--

Наведений фрагмент промови Д. Байдена є прикладом риторики, спрямованої на етичне означення події та формування морального консенсусу щодо відповідальності агресора. Для адекватного перекладу такого тексту важливо зберегти інтенційність мовлення, позицію мовця як носія міжнародної солідарності та лексико-модальну насиченість суджень.

Дискурсивно-критичний переклад виявляється адекватним щодо репрезентації риторичної інтенції Д. Байдена — сформуванню етичної рамки осуду агресії та делегуванню аудиторії відчуття відповідальності. Так, формулювання *вибір путіна* підкреслює, що агресія є усвідомленою дією, а не неминучою подією. Отже, і відповідальність постає як особиста, а не колективна. Прикметник *несправедлива* (замість *невиправдана*) зсуває акцент із юридичної легітимності на етичну неприйнятність, посилюючи осудливу інтонацію. Конструкція *заплямована підтримкою* вводить метафору сорому: йдеться не про абстрактну ганьбу, а про образ незмивної плями, що сигналізує про невідворотність репутаційних наслідків.

Дискурсивно-критичний переклад допомагає акцентувати ключову риторичну інтенцію Д. Байдена — окреслення чіткої межі між добром і злом та формування простору морального вибору, що не допускає нейтральності. Кожен міжнародний актор постає або на боці спротиву, або на боці агресора.

Заміна конструкції *залишить росію слабшою* (*will have left Russia weaker*) на *зробить росію слабшою* перетворює наслідок із пасивного результату на активний ефект дії. Так імпліцитно підкреслюється, що агресія послаблює не лише морально, а й стратегічно. У сукупності окреслені трансформації дозволяють відтворити владну інтенцію та етичну позицію мовця. Дискурсивно-критичний переклад постає як інструмент етичної артикуляції, і таким чином формує чітку межу між морально допустимим і злочинним.

У цьому фрагменті промови переклад виконує не інтервенційну, а підтримувальну функцію: він означає подію в етичних координатах, формує

риторику солідарності та підтверджує моральну позицію, з якою адресат може себе ототожнити.

Продовження послідовної оцінки нападу путіна на Україну розгорнуто Д. Байденом у такому фрагменті його промови:

Таблиця 2

Варіанти перекладу фрагмента промови Д. Байдена

Фрагмент промови, виголошеної Д. Байденом 26 березня 2022 року	Дискурсивно-критичний переклад
<i>There's simply no justification or provocation for Russia's choice of war. It's an example, one of the oldest human impulses, using brute force and disinformation to satisfy a craving for absolute power and control. It's nothing less than a direct challenge to the rule-based international order established since the end of World War II [112].</i>	Вибір росії на користь війни не має жодного виправдання. Це приклад одного з найдавніших людських імпульсів — використання грубої сили та дезінформації щоб задовольнити жагу до абсолютної влади та контролю. Це не що інше, як прямий виклик міжнародному порядку, що заснований на правилах та існує з кінця Другої світової війни.

У початковій конструкції чітко йдеться про етичну неприйнятність дій агресора: *вибір росії на користь війни не має жодного виправдання*. Лаконічна формула *вибір на користь війни* фіксує наявність альтернативи, яку росія свідомо відкинула.

У другому реченні застосовано іменник *жага*, а не, наприклад, *прагнення*. Адже *прагнення* позначає спрямованість до мети, що передбачає хоча б умовну раціональність і можливість легітимації. Натомість *жага* — лексема з найвищим ступенем афекту й нестримності. У цьому контексті *жага до абсолютної влади та контролю* звучить як ірраціональний інстинкт, що потребує насичення й керує діями путіна як одержимого диктатора.

У фінальній частині фрагменту спостерігається синтаксична трансформація, яка зумовлює зміну риторичної перспективи. Конструкція *який було встановлено*

після завершення Другої світової війни фіксує міжнародний порядок у часовому минулому. Така структура є граматично коректною, проте функціонує радше як ретроспективний опис. Натомість варіант *що заснований на правилах та існує з кінця Другої світової війни* відображає порядок як дійсний та легітимний. Паралельна синтаксична побудова *заснований... та існує* створює риторику тривання. Така трансформація дає перекладачеві змогу підкреслити, що російська агресія є спробою демонтувати чинний міжнародний устрій, заснований на праві.

Отже, переклади висловлювань Д. Байдена засвідчили, що політичне мовлення в умовах війни може виконувати функцію етичного інструменту солідарності та морального означення насильства. Дискурсивно-критичний переклад таких фрагментів потребує позиційної чутливості до оцінних структур, риторичних жестів та інституційної відповідальності мовця. Відтак аналізується не лише те, *що* сказано, а й *як саме* це означається у мовленні. У наступному підрозділі буде розглянуто виступи Д. Трампа, які демонструють інший стиль політичного висловлювання — більш амбівалентний, іноді розмитий або провокативний, що потребує застосування інших перекладацьких рішень. Це дасть змогу виявити конфігурації перекладацьких стратегій у залежності від риторичного профілю оригіналу.

3.2 Дискурсивні та лексико–стилістичні особливості перекладу промов

Д. Трамп

На відміну від промов Д. Байдена, де переважає дискурсивна артикуляція політичної позиції через пряме означення агресії, промови Д. Трампа демонструють іншу риторику — риторику симетрії, евфемізації та дистанціювання. Мовець уникає чіткого іменування агресора, редукує трагедію до метафоричних форм і часто виводить себе за межі відповідальності, використовуючи формули непричетності та популістську гуманізацію.

У відповідь на таку риторику переклад не може залишатись описовим. У межах дискурсивно-критичного аналізу саме ці фрагменти потребують реактивної перекладацької дії, що нейтралізує евфемістичні інверсії та дозволяє адресатові розпізнати легітимізацію агресії під виглядом риторичної рівності. У фокусі

подальшого розгляду — два висловлювання Трампа, які формують специфічний тип перекладацького втручання в умовах травматичного контексту.

З одного боку, переклад трампових висловлювань начебто не має завдавати складностей перекладачеві. Його лексика та граматики є достатньо простими (не сказати б – примітивними). З іншого боку, маніпулятивна підміна понять, відверта провокативність та епатажність стилю, розміщені у болісному контексті війни, створюють для українського перекладача справжній виклик. Більше того, переклад окремих висловлювань може стати випробуванням. Наприклад, відома метафора війни, зведена до бійки у парку.

Під час розмови з журналістами на зустрічі з канцлером Німеччини Ф. Мерцем, Трамп сказав: «*Sometimes you see two young children **fighting like crazy**... They **hate each other**, and **they're fighting** in a park, and you try and **pull them apart**. They don't want to be pulled. Sometimes you're better off letting them **fight for a while** and then **pulling them apart**» [116].*

Розглянемо переклад цього фрагменту, виконаний журналістами українського інтернет-видання *New Voice* та порівняємо його з критичним перекладом. Обидва варіанти розміщено у наступній таблиці:

Таблиця 3

Варіанти перекладу фрагмента промови Д. Трампа

Переклад, запропонований інтернет-виданням <i>New Voice</i>	Критичний переклад (авторський)
<i>Іноді ви бачите, як двоє маленьких дітей б'ються як божевільні. Вони ненавидять одне одного і б'ються в парку, а ви намагаєтеся їх розборонити. Вони не хочуть, щоб їх розбороняли. Іноді краще дати їм побитися деякий час, а потім розборонити [111].</i>	<i>Іноді бачиш, як двоє малих дітей несамовито чубляться... Вони не ладнають одне з одним і влаштували сутичку в парку, а ти намагаєшся їх розборонити. Вони не хочуть, щоб їх розбороняли. Іноді краще дати їм з'ясувати стосунки, а вже потім розтягувати.</i>

Почнемо з того, що метафора сварки, вжита у контексті війни, сама по собі виходить за межі моралі. Проте, попри свою позірну легковажність, ця метафора відкриває усвідомлені дискурсивні стратегії зрівнювання агресора і жертви та розмивання відповідальності. Критичний спосіб перекладу дає змогу викрити наміри мовця та зробити їх більш прозорими для українського адресата. Для цього нами обрано тактику стилістичного зниження у відображенні агресивності конфлікту.

Образ дітей є центральним, він одразу задає семантику рівної нераціональності та незрілості учасників подій. Розглянемо використання лексики через зіставлення вихідного висловлювання з перекладом *New Voice* та критичним перекладом. З першого ж речення бачимо промовистий ряд: *they are fighting like crazy* – б'ються як божевільні – несамовито чубляться. Дієслово *чубитись* часто використовується, коли йдеться про дітей, про легкі бійки або смикання за волосся. Воно передає семантику дрібної сутички, яка швидко минає. Лексема *несамовито* відображає емоційний сплеск і силу прояву події. Вона підкреслює крайню інтенсивність дії, навіть з відтінком втрати контролю, але без жорстокості. Для українського адресата, зануреного у щоденну напругу війни, такий слововибір яскраво демонструє неспівпадіння риторики з реаліями.

Друге речення (у кожному варіанті відповідно) відкривається дієсловами *hate* – ненавидять – не ладнають. Можемо наочно бачити стилістичне зниження запалу пристрастей від найвищого ступіню емоційності до помірного непорозуміння. Цю логіку продовжує наступний ряд: *they're fighting* – б'ються – влаштували сутичку. Очевидно, що конструкція *влаштували сутичку* суттєво знижує інтенсивність зіткнення. У фінальному реченні маємо *fight for a while* – побитися деякий час – з'ясувати стосунки. Навіть у дослівному перекладі вираз *трохи побитися* звучить цинічно. Проте, перекладацьке рішення з'ясувати стосунки більш яскраво втілює відсутність емпатії у мовця.

Фіналізує метафору конструкція *pulling apart*, яку у *New Voice* перекладено як *розборонити*. В українській рецепції дієслово *розборонити* має значення остаточного завершення бійки, яке відбулося завдяки сторонньому втручанню. Натомість у критичному варіанті обрано переклад з іншим акцентом: *розтягувати*. Такий вибір є

виправданим: *розтягувати* означає відводити учасників бійки в різні сторони, коли припинення конфлікту може бути тимчасовим і він може відновитися, щойно учасників відпустять. Так відкривається аморальність висловлювання. На думку Трампа, немає сенсу просто розтягувати сторони, поки вони у запалі пристрастей. Вони не хочуть розходитись, тому краще дати їм *випустити пару*, а фізично розвести вже тоді, коли їхня завзятість зменшиться. Для українського адресата *випустити пару* означає знищення всього живого там, куди дотягнеться агресор. Тож через критичний переклад перекладач має можливість викрити цинізм мовця у всій його глибині.

У цьому фрагменті переклад активує *reception-sensitive translation*, яка працює через стилістичне зниження напруги та лексичну делікатність. Мовець не репрезентує агресію напругу, але його риторика позбавлена емпатії, і це створює рецептивний дисонанс: метафора сварки нормалізує агресію, симетризує ролі агресора та жертви і усуває етичну позицію мовця. Перекладач не вступає з цим дискурсом у прямий конфлікт, він перемодельує риторичну картину та робить її прозорою для вразливого адресата. Стилістично спокійніша лексика та композиційні рішення не маскують агресію, а виводять її з-під метафоричного захисту. Таке моделювання надає адресатові можливість не прийняти нав'язувану метафоричну картину, і тим самим постає як форма спротиву.

Розглянемо ще одне висловлювання Трампа, яке може стати викликом для перекладача. Йдеться про відому зустріч із пресою Президентів США та України в Овальному кабінеті Білого Дому 28 лютого 2025 року. Зустріч відбулась у рамках візиту Президента України до США і фактично завершилась вербальною сутичкою, яка отримала назву «скандал в Овальному кабінеті». Наприкінці бесіди, Трамп, звертаючись до українського президента, сказав: «*The problem is, I've empowered you to be a tough guy, and I don't think you'd be a tough guy without the United States. And your people are very brave...but you're either going to make a deal or we're out, and if we're out, you'll fight it out. I don't think it's going to be pretty, but you'll fight it out. But you don't have the cards. But once we sign that deal, you're in a much better position. But you're not acting at all thankful, and that's not a nice thing. I'll be honest, that's not a nice thing. All right, I think we've seen enough*» [115].

Розглянемо переклад видання української служби *Голосу Америки* у порівнянні з критичним перекладом, які представлено у таблиці 4:

Таблиця 4

Варіанти перекладу фрагмента промови Д. Трампа

Переклад видання <i>Голос Америки</i>	Критичний переклад (авторський)
<p><i>Проблема в тому, що я надав вам можливості бути жорстким хлопцем, і я не думаю, що ви були б жорстким хлопцем без Сполучених Штатів, і ваші люди дуже сміливі, але ви або укладете угоду, або ми вийдемо, а якщо ми вийдемо, ви будете боротися – я не думаю, що це буде красиво, але ви битиметесь. Але у вас немає карт, але як тільки ми підпишемо цю угоду, ви опинитесь у набагато кращому становищі, але ви зовсім не вдячні. І це недобре. Скажу чесно, це неприємно. Гаразд, думаю, ми бачили достатньо [110].</i></p>	<p><i>Проблема в тому, що я дав вам змогу діяти рішуче, і не певен, чи мали б ви таку можливість без підтримки Сполучених Штатів. Ваш народ демонструє велику відвагу...але нині – або буде досягнуто домовленості, або Сполучені Штати припинять участь. У такому випадку вам доведеться самотійно протистояти далі. Це може бути важко – але це буде ваш шлях. Зараз ви не маєте достатнього ресурсу для впливу. Після укладення угоди ваші позиції значно зміцняться. Та я не бачу вдячності з вашого боку – ймовірно, варто це переосмислити. Добре, на цьому завершимо.</i></p>

Український адресат, що перебуває в умовах війни на знищення, може емоційно гостро реагувати на зневагу, зверхність, риторику хамства чи грубості. Тим більше, коли йдеться про комунікацію на високому політичному рівні, яка стосується ставлення мовця до держави. Трамп побіжно згадує український народ (очевидно, маючи на увазі насамперед ЗСУ) і робить це у зовні позитивному тоні. Проте головною темою його звернення залишається не визнання відваги, а нав'язування «мирної угоди» та відмови від подальшого спротиву. Він прагне нав'язати власне рішення політично слабшому актору, вдаючись до риторичного тиску, що межує з

шантажем. Цей дискурсивний жест реалізується демонстративно публічно – із провокуванням конфлікту, з метою відвернути увагу від небажання надавати військову підтримку Україні та мати легітимну нагоду заперечити політику попередньої адміністрації.

Перекладач має усвідомлювати цей дискурсивний контекст і бути чутливим до рецептивного ризику. Щоб уникнути травматизації адресата, варто скористатись інструментом *reception-sensitive translation* – тобто стилістично пом'якшити риторичну зверхності, зберігаючи зміст висловлювання. Саме критичний переклад реалізує таку рецептивно-етичну модальність. Розглянемо його у зіставленні з оригіналом та перекладом видання Голос Америки.

Фраза *I empowered you to be a tough guy* у прямому перекладі звучить як *я надав вам можливість бути жорстким хлопцем*. Риторичну зверхність та образну конструкцію «жорсткого хлопця» знято завдяки формулі *я дав вам змогу діяти рішуче*. Таке перекладацьке рішення є стилістично вмотивованим у межах *reception-sensitive translation*. У наступній репліці – *I don't think you'd be a tough guy without the United States* – Трамп стверджує, що Україна без допомоги США не змогла б ефективно протистояти росії. Твердження має реальні підстави, але його подано у демонстративно зневажливій формі, де риторика зверхності замінює жест партнерства. Щоб пом'якшити цю інтенцію, доцільно використати конструкцію *не певен, чи мали б ви таку можливість*.

Рецептивно позитивне твердження *your people are very brave* в обох варіантах перекладено у схожий спосіб: *ваши люди дуже сміливі* (Голос Америки) та *ваш народ демонструє велику відвагу* (критичний переклад). Обидві версії передають емоційну оцінку без додаткової трансформації, оскільки її риторична структура не конфліктує з етичною рецепцією адресата.

Ультимативну заяву *you're either going to make a deal or we're out* у виданні Голос Америки подано як *або ви укладете угоду, або ми вийдемо*. Формулювання охоплює весь політичний та військовий трек російсько-української війни. У контексті подальшої заяви про відсутність в Україні засобів для спротиву, це твердження Трампа постає як прямий тиск та ультиматум.

Ідіома *make a deal* є ключовою метафорою переговорного мислення, що глибоко вкорінена в американській культурі. У політичному дискурсі США домовленість асоціюється із силою, контролем і стратегічною перевагою. У популістському мовленні Трампа *deal* перетворюється на ідеологічний символ, де риторика переговорів маскує тиск.

У контексті війни метафора звучить неприйнятно, оскільки сприймається як спроба перетворити трагедію на предмет торгу. По суті, *make a deal* звучить як комерційна угода, де жертва агресії має «заплатити» за підтримку. У межах *reception-sensitive translation* ця фраза потребує етичної трансформації: *або буде досягнуто домовленості, або США припинять участь*. Такий варіант усуває ультимативний тон та знижує ступінь агресивності для реципієнта.

Висловлювання *If we're out, you'll fight it out* в журналістському перекладі передане буквально: *якщо ми вийдемо, ви будете боротися*. У межах критичного перекладу синтаксичну повторюваність усунуто завдяки формулі *у такому випадку*, що знижує наполегливий тон. Дієслово *fight out* трансформовано у варіант *вам доведеться самотійно протистояти далі* – із збереженням змісту, але без нагнітання емоційної напруги.

Наступна репліка – *I don't think it's going to be pretty, but you'll fight it out* – у журналістській версії подається як *я не думаю, що це буде красиво, але ви битиметеся*. Надмірна стилістична жорсткість оригіналу потребує пом'якшення, адже український адресат, особливо військовий, набагато краще за Трампа розуміє складність війни з сильнішою, і до того ж, ядерною країною. Тому у критичному перекладі цю формулу переозначено як *це може бути важко – але це буде ваш шлях*. Змістову валідність збережено, але риторичку етично врівноважено.

Трамнівська схильність до метафор проявляється у відверто цинічній формулі *you don't have the cards*. Цей вислів походить із карткових ігор, зокрема покеру, і є глибоко вкоріненим в американській культурі як спосіб опису позиційної слабкості, браку впливу або ресурсів. Він належить до типових американських ідіом, що активно функціонують у політичному та медійному дискурсах. Це риторичний жест, що

позначає демонстрацію переваги, коли один учасник «гри» має всі ресурси, а інший – жодного.

Репрезентація війни через метафору азартної гри – фактично, форми розваги – прагне принизити й знецінити людські трагедії втрат і руйнувань. Також зазначимо, що саме карткова, а не шахова метафора, свідчить про інтелектуально спрощений підхід мовця до аналізу міжнародного конфлікту. Перекладачеві важливо розуміти ці моменти та усунути риторичну гру, яка є етично неприйнятною для українського адресата. Тому у критичному перекладі використано формулу *ви не маєте достатнього ресурсу для впливу*.

Усю зустріч фіналізовано різкою реплікою Трампа *You're not acting at all thankful, and that's not a nice thing*. Вона містить вимогу вдячності за підтримку, надану не ним, а попередньою адміністрацією США. Очевидно, що така маніпулятивна підміна потребує перекладацької реакції. У межах *reception-sensitive translation* риторично зневажливе висловлювання трансформовано у пом'якшену формулу: *не бачу вдячності... ймовірно, варто це переосмислити*. Це дає змогу усунути персональну оцінку й замінити її конструктивною пропозицією до дії.

Відмову продовжити зустріч Трамп оформлює реплікою *I think we've seen enough*. У даному контексті ця фраза виконує функцію демонстративного завершення діалогу з натяком на не виправдані очікування та знецінення адресата. У перекладі цю інтенцію переозначено через формулу *на цьому завершимо*. У такий спосіб перекладач пом'якшує інтонацію та знімає риторичну образу.

Як бачимо, епатажна риторична манера Трампа у цьому фрагменті містить маркери категоричної, емоційно зниженої лексики, використаної свідомо, з позиції зневаги до співрозмовника. Послідовні перекладацькі рішення у межах *reception-sensitive translation* дають можливість знизити агресивно-зневажливий тон вихідного повідомлення. Переклад не приховує загрози, але етично переоформлює її для того, щоб:

- не легітимізувати дискурс зверхності;
- не створювати вторинної інверсії, де перекладач стає передавачем риторичного тиску;

- не спричиняти травмування адресата.

Отже, перекладач створює форму мовленнєвої солідарності, яка не спотворює зміст, але бере на себе етичну відповідальність за його рецепцію.

Висновки до розділу 3

Розділ 3 окреслює переклад як форму дискурсивного означення в умовах політичного мовлення. У запропонованій типології перекладацьких рішень ключовою є концепція перекладача як активного учасника комунікативного процесу — не ретранслятора мовлення, а агента означення, спротиву та переінтонації. Таке концептуальне зміщення дозволяє трактувати переклад як інтервенцію в риторику, особливо коли вихідне висловлювання містить елементи агресії, замовчування або риторичного тиску. У цьому контексті перекладач здійснює втручання як форму етичного реагування, чутливу до рецептивного контексту.

У випадках, коли вихідне мовлення містить ознаки риторичної зневаги або агресії, перекладач може реалізовувати *reception-sensitive translation*. Йдеться про інтерпретативну дію, яка реалізується у ситуаціях рецептивної вразливості адресата. Перекладач модифікує висловлювання так, щоб воно не завдавало повторної шкоди, зберігало фактичну валідність і відповідало етично прийнятним параметрам комунікації. *Reception-sensitive translation* моделює висловлювання з урахуванням історичної пам'яті, психологічного стану аудиторії та її етично чутливої рецепції. Такий переклад формує простір мовленнєвої безпеки, нейтралізує дискурсивну загрозу і трансформує комунікативний акт у прийнятне, етично витримане повідомлення.

Переклад промов Д. Байдена та Д. Трампа в умовах травматичного контексту повномасштабного вторгнення росії в Україну потребує застосування різних, але стратегічно вмотивованих перекладацьких підходів. Риторика Д. Байдена характеризується послідовною артикуляцією політичної позиції, прямим означенням агресії, етичним осудом злочинів та формуванням риторики міжнародної солідарності. Дискурсивно-критичний переклад його промов виконує підтримувальну функцію, посилюючи емоційну напругу та моральне означення події

через лексичні трансформації, які акцентують усвідомленість вибору агресора та етичну неприйнятність.

Для ПД Д. Трампа властивою є риторика симетрії, евфемізації та дистанціювання. Мовець уникає чіткого іменування агресора та редукує трагедію до метафоричних форм, що часто призводить до маніпулятивної підміни понять та епатажності. У відповідь на таку риторику доцільним є застосування рецептивно-чутливого перекладу, який дозволяє нейтралізувати евфемістичні інверсії, викрити цинізм мовця та запобігти травмуванню українського адресата.

Основна стратегія критичного перекладу промов Д. Трампа полягає у стилістичному зниженні агресивно-зневажливого тону та напруги вихідного повідомлення. Це досягається через заміну лексики, що нормалізує агресію або знецінює трагедію, на етично зваженіші формулювання, а також пом'якшення риторики зверхності та ультиматумів.

Застосування дискурсивно-критичного перекладу в обох випадках реалізує етичну модальність перекладача. У промовах Д. Байдена він підтверджує існуючу моральну позицію, тоді як у промовах Д. Трампа він постає як форма риторичного спротиву, що не легітимізує дискурс зверхності і робить маніпулятивні наміри мовця прозорими для адресата.

ВИСНОВКИ

У розділі 1 окреслено теоретико-методологічну рамку дослідження ПД як риторично організованої, жанрово гібридної та ідеологічно навантаженої форми мовленнєвої дії. Дискурс постає як простір політичної боротьби, де мовлення виконує функцію артикуляції влади, ідентичності та гегемонії.

Інтеграція КДА та дискурсивної теорії Лакло–Муфф дозволяє охопити як мікрорівень мовленнєвих стратегій, так і макрорівень структурної логіки політичного позиціонування. КДА забезпечує інструментарій для виявлення механізмів номінації, легітимації, інтерпеляції, граматичної маркованості відповідальності та оцінності — тобто тих мовних рішень, через які відтворюються владні конфігурації, нормалізуються ідеологеми та конструюються суб'єкти дискурсу.

Теорія Лакло–Муфф, натомість, надає концептуальний апарат для осмислення дискурсу як простору гегемонічного означення, де значення не є стабільними, а формуються через вузлові пункти, порожні означники, ланцюги еквівалентності та антагоністичні розмежування. У цьому підході популізм постає не як ідеологія, а як дискурсивна логіка, що структурує політичне поле через мобілізацію уявної єдності та виключення Іншого.

ПД осмислено як інституційно регламентовану риторичну практику, що поєднує текстуальну організацію, жанрову гнучкість, прагматичну спрямованість і соціальну інтенцію. Його функціонування визначається мовленнєвими засобами та параметрами комунікативної ситуації, зокрема, інституційним статусом мовця, ролями учасників, каналами передачі, ступенем публічності та рецептивною моделлю адресата. У цьому контексті політична інтерпеляція постає як центральний механізм дискурсивної дії: через неї адресат не просто залучається до комунікації, а позиціонується як суб'єкт певної ідеологічної спільності. Дискурс функціонує як стратегія означення, що формує уявну єдність, нормалізує владні ролі та закріплює межі політичного «ми».

Як інструмент соціального впливу, ПД не лише структурує суспільні уявлення і політичну свідомість, а й легітимізує владні позиції або сприяє їхній критиці, виконуючи функцію риторичної інтервенції у публічному просторі. Його

функціонування зумовлюється низкою ситуаційних чинників, пов'язаних із ролями комунікантів, обставинами висловлювання та каналами його передачі. Визначальне значення мають політичний статус адресанта, характер адресата, тип комунікаційного каналу та спосіб взаємодії — пряма чи опосередкована.

У межах кожного жанру активується рецептивна модель, що визначає очікування адресата і впливає на вибір мовленнєвих засобів. Остаточна ефективність або неефективність дискурсивної дії фіксується через реакцію адресата, яка засвідчує досягнення або недосягнення комунікативного наміру. У цьому сенсі ПД інтерпретується як комунікативна подія, у центрі якої ситуаційна динаміка, ролі учасників, жанровий формат і канал мовлення.

Популістський дискурс проаналізовано як конфліктогенну риторичну систему, що функціонує у модусі *shameless normalization* — тобто нормалізації без сорому, яка легітимізує порушення етичних і комунікативних норм через повторюваність, видовищність і емоційну насиченість. Такий дискурс витісняє рефлексивне публічне обговорення, заміщаючи його афективно зарядженими практиками, що апелюють до уявної єдності, колективного обурення та символічного протиставлення «народу» і «еліти». Йому притаманна стратегія обчисленої амбівалентності — риторичної гри на межі прийняттого, що дозволяє водночас підтримувати ілюзію консенсусу та підважувати її зсередини. Така амбівалентність слугує інструментом маніпулятивної гнучкості, яка уможлиблює адаптацію до різних аудиторій, уникнення прямої відповідальності та легітимацію суперечливих позицій.

Політична промова постає як жанрово організована, мультимодальна подія, що виконує функції легітимації, мобілізації, афективного впливу та конструювання колективної ідентичності. Її риторична ефективність залежить не лише від композиції, а й від медіаформату репрезентації, рецептивного фону та стратегій цитування. Типологія промов охоплює директивні, консенсусні, дебатні, інавгураційні, виборчі, телевізійні та пам'ятні виступи — кожен із яких реалізує специфічну риторичну функцію.

Переклад ПД розглядається як етично вмотивована дія, що здійснюється в умовах конфлікту, владних асиметрій та рецептивної вразливості. Такий переклад не

є нейтральним перенесенням змісту, а постає як відповідальна інтервенція у простір публічного означення, де кожне рішення перекладача має потенціал посилити або нейтралізувати риторичну дію оригіналу. У межах функціоналістських моделей — зокрема скопос-теорії та концепту лояльності — перекладач постає як стратегічний медіатор, що узгоджує цілі комунікації з очікуваннями адресата. Натомість у критичній парадигмі перекладач набуває ролі морального інтерпретатора, здатного розпізнавати риторичну нейтралізацію, викривлення або псевдо-симетрії, а також ухвалювати рішення, які враховують етичну складність політичного контексту, асиметрію владних позицій і ризики рецептивного спотворення.

Переклад осмислено як повторну дискурсивну подію, здатну трансформувати структуру означників, змінювати ланцюги еквівалентності та реконтекстуалізувати політичні смисли відповідно до нових рецептивних умов. У цьому сенсі перекладач бере участь у формуванні політичної реальності через означення, позиціювання та етичну інтервенцію.

У межах дослідження запропоновано поняття *reception-sensitive translation* розгорнуто як форму перекладацької дії, спрямованої на захист вразливого адресата. Такий переклад враховує історичну пам'ять, травматичну структуру рецепції та моральну відповідальність перекладача, що ухвалює мовленнєві рішення з огляду на ризик ретравматизації.

У межах розділу 2 здійснено порівняльний дискурсивний аналіз політичних промов Д. Байдена та Д. Трампа щодо війни в Україні, що базується на інтеграції КДА та дискурсивної теорії Лакло–Муффа. Такий підхід дозволяє виявити риторичні розбіжності та концептуальні розриви у способах означення події, структурування реальності та артикуляції політичної відповідальності.

У риторичі Д. Байдена домінує стратегія етичної артикуляції, що передбачає чітке означення події, відповідальних акторів і форми допустимої дії. Війна фіксується як збройна агресія, її ініціатор — як порушник міжнародного порядку, а підтримка України — як моральне зобов'язання демократичної спільноти. Мовець не репрезентує себе як автономну постать — він діє від імені інституційного «ми», закріпленого в етичному, правовому й політичному порядку. Така риторика не змінює

структури реальності, навпаки, вона стабілізує її смислове поле та забезпечує координати дії для союзників і громадськості. У цьому полягає її ключова функція: означити конфлікт як факт морального порядку, а не як політичну випадковість.

Водночас дискурс Д. Байдена вписує війну в ширший наратив глобального протистояння між демократіями та автократіями, у якому Україна постає не як геополітична «проблема», а як фронт цивілізаційної боротьби. У цій рамці загроза — глобальна, отже, і реакція має бути колективною. Подія набуває не лише політичного, а нормативного масштабу, адже вписана в історію боротьби за свободу.

Д. Байден послідовно вибудовує риторику підтримки, в якій домінує етична однозначність і солідарна тональність, спрямовані на консолідацію демократичної спільноти. Метою висловлювань Д. Байдена є формування у цільовій аудиторії уявлення про: 1) Україну як суб'єкта з повним правом на самозахист; 2) росію як агресора, чия дія є загрозою і Україні і міжнародному правопорядку та 3) путіна як фігуру делегітимізовану.

Дискурс Трампа функціонує як стратегія смислового переналаштування, що не фальсифікує факти, але знімає їхню нормативну структуру. Це досягається через уникнення означень, релятивізацію понять і підміну категорій. Агресор не названий, війна редукується до «неприємної ситуації». Таке мовлення створює ілюзію нейтральності, в межах якої подія постає як технічна проблема, а не злочин.

Риторична стратегія Трампа розгортається як цілісна система дискурсивних ходів та підпорядковується певній ідеологічній меті. Метою Трампа є створення у широкої аудиторії уявлення про війну як про: 1) просто «неприємну ситуацію», де гинуть люди; 2) трагедію росії як «сторони, що страждає» і 3) про путіна не як злочинця, а як «приємного чоловіка».

Через означені дискурсивні стратегії війна подається як локальний інцидент, один серед інших (в ряду конфліктів Ізраїль – Іран, Індія – Пакистан). Відтак зникає потреба в історичному осмисленні — а отже, і в солідарній відповіді. Саме в цій рамці з'являється формула: «я б цього не допустив» — адже якщо подія позбавлена структури, її нібито можна «скасувати» актом особистої волі.

Однією з ключових практик у дискурсі Д. Трампа є замовчування, яке функціонує як риторична стратегія, що дозволяє уникнути означення, оцінки та відповідальності. Йдеться не лише про уникнення назв (зокрема агресора), а про цілеспрямовану відмову фіксувати подію як таку, що потребує публічної реакції. Так, Трамп не реагує на масштабні обстріли Кривого Рогу 4 квітня 2025 року та Сум 14 квітня 2025 року. Це створює ефект «нейтральності», у якій мовчання не є пасивним, а виконує функцію дозволу через відсутність заперечення.

Змушений публічно реагувати під тиском журналістів, Трамп назвав атаки на українські міста «помилкою». Ця відповідь є не просто прикладом риторичної розмитості — вона демонструє перекодування насильства у технічну похибку. Формула “*помилка*” знімає умисність, розмиває суб’єктність і дезактивує етичний імператив реагування. Замість злочину адресатові нав’язується уявлення про «нешасний випадок», замість відповідальності — «непорозуміння». Це не просто брак емпатії, це мовна операція, що виводить подію з етичного реєстру.

У ширшому вимірі така стратегія має дискурсивний ефект дозволу. Відсутність засудження з боку політика глобального масштабу створює порожнечу, у якій агресор не зустрічає межі. Подія, яку не названо і не оцінено, залишається відкритою до інтерпретацій з боку того, хто її ініціює. У такий спосіб мовчання стає інструментом переконання, що «так можна».

У ПД Д. Байдена та Д. Трампа йдеться не про різні риторичні засоби, а про різні режими символічного упорядкування реальності — з протилежними етичними горизонтами та цілком відмінними політичними наслідками.

Розділ 3 присвячено перекладу показових фрагментів промов Д. Байдена та Д. Трампа. Аналіз перекладу промов Д. Байдена засвідчив, що робота з етично солідарним політичним дискурсом не вимагає застосування специфічних перекладацьких стратегій. Дискурс Д. Байдена вже структурований як чітка моральна позиція, що узгоджується з рецептивною чутливістю українського адресата.

Ключова функція перекладу в цьому контексті є не інтервенційною, а підтримувальною. Перекладач виступає як агент, що означає, уточнює та посилює етичні акценти оригіналу. Метою такого перекладу є формування чіткої моральної

рамки осуду агресії, делегітимація дій агресора та артикуляція міжнародної солідарності з жертвою. Через цілеспрямовані лексичні та синтаксичні трансформації він дозволяє відтворити риторичну інтенцію, модальність та емоційну напругу висловлювань Д. Байдена.

Ключовими прийомами такого підходу є:

- Зсув акцентів з юридичної на етичну площину;
- Трансформація особистої думки мовця у категоричний публічний вердикт;
- Підкреслення свідомого вибору та особистої відповідальності агресора.

Таким чином, переклад постає як інструмент етичної артикуляції, що працює в унісон з адресатом і реалізується як форма дискурсивної підтримки, яка допомагає сформуванню зрозумілу риторичну осуду.

ПД Д. Трамба характеризується специфічною риторикою, яка базується на стратегіях симетрії, евфемізації та дистанціювання. На відміну від прямого означення політичної позиції, його мовлення активно використовує маніпулятивну підміну понять, метафоричне редукування трагедій та уникнення прямого іменування агресора. Це створює для українського перекладача, який працює в умовах травматичного контексту війни, особливі виклики, що виходять за межі лексико-граматичних труднощів.

У відповідь на цю загрозу в роботі обґрунтовано необхідність застосування стратегії рецептивно-чутливого перекладу (*reception-sensitive translation*). *Reception-sensitive translation* постає як форма етичної відповідальності перекладача перед адресатом, особливо вразливим до рецептивної травматизації. Йдеться про стилістичне переоформлення риторичної зверхності, грубості чи цинізму з метою збереження змістового ядра висловлювання без трансляції риторичного насильства. Така стратегія репрезентує загрозу в етичних координатах, щоб уникнути ретравматизації адресата та не перетворити переклад на інструмент вторинного тиску.

Стратегія *reception-sensitive translation* не замовчує травматичний зміст, а означає його як агресивний, відкриваючи простір для критичного розпізнавання. У цьому сенсі вона не завдає повторної шкоди, а виводить агресію з тіні, позбавляючи

її латентної сили. Адресат отримує змогу побачити, відрефлексувати та етично дистанціюватися від нав'язуваного образу.

Механізм дії *reception-sensitive translation* передбачає три послідовні етапи:

- фіксацію травматичного фрагмента як маркера дискурсивної агресії;
- означення фрагменту як агресивного, щоб адресат міг критично розпізнати принизливу інтенцію мовця та не ототожнювати себе з нав'язуваним образом;
- уникнення ретравматизації адресата, що може бути спричинена непрозорістю мовлення.

Такі перекладацькі рішення набувають форми рецептивного захисту не тому, що мовлення стає м'якшим, а тому, що воно стає прозорим як риторика агресії.

Таким чином, перекладач є активним агентом комунікації, а сам переклад постає як простір морального реагування, де залежно від природи вихідного дискурсу формується або критична дистанція та захист, або етична солідарність та посилення.

Сформована аналітична модель перекладацької дії дозволяє осмислити переклад як моральну, рецептивно адаптивну та риторично функціональну форму мовленнєвої інтервенції. Це відкриває можливість для подальших досліджень політичного перекладу як етично вмотивованої дії, що моделює безпечну комунікацію в умовах конфлікту, влади та дискурсивної асиметрії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Алексієвець О. М. Історія та сучасність політичної лінгвістики. *Україна–Європа–Світ: міжнародний збірник наукових праць*. Тернопіль: ТНПУ, 2012. Вип. 9. С. 248–255.
2. Борбенчук І. М., Данилюк А. С. Лінгвостилістичні особливості політичних промов Б. Джонсона та їх відтворення українською мовою. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Т. 29, № 1. С. 216–221.
3. Ващук Т. М. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичного дослідження. *Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка*. 2007. № 33. С. 182–185.
4. Касіян Г. В. *Мовленнєвий етикет у сучасному французькому суспільно-політичному дискурсі: лінгвокогнітивний і комунікативно-прагматичний аспекти* : автореф. дис. ... канд. філол. нау : 10.02.05 – романські мови. Київ, 2014. 22 с.
5. Ковалів С. В. Лексико-стилістичний аналіз політичних промов В'ячеслава Чорновола. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 31. С. 19–25. URL: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/31/3.pdf>
6. Ковальова О. К. Політичний дискурс: сучасні лінгвістичні інтерпретації. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 101–108.
7. Кондратенко Н. В. Лінгвопрагматичні аспекти дослідження політичної комунікації в українському мовознавстві. *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Філологія. 2015. Т. 20, вип. 2(12). С. 144–150.
8. Кондратенко Н. В. Типологія мовленнєвих жанрів українського політичного дискурсу. *Філологічні студії*. 2017. Вип. 9. С. 18–22.
9. Кондратенко Н. В. *Український політичний дискурс: текстуалізація реальності: монографія*. Одеса: Чорномор'я, 2007. 156 с.

- 10.Кривий А. Дискурсний аналіз і сучасне мовознавство. *Дискурс іноземномовної комунікації*. Львів: Видавництво Львівського національного університету імені Івана Франка, 2001. С. 158–162.
11. Набока О. Політичний дискурс Джо Байдена та Бориса Джонсона крізь призму лінгвопоетики. *Львівський філологічний часопис*. 2022. № 11. С. 146–153. URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/philology/article/view/2427>
- 12.Ницполь В. І. Критичний дискурс-аналіз політичного дискурсу (на матеріалі промови Дж. Байдена). *Folium*. 2023. Вип. 2. С. 124–130. DOI: 10.32782/folium/2023.2.8
- 13.Самойлова І. В., Подвойська О. В. Лексичні особливості політичних промов. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Філологічні науки*. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2016. Кн. 1. С. 235–238.
- 14.Севастюк М. І. Стратегія нейтралізації в англійсько-українському перекладі конфронтаційних політичних текстів. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Т. 29, № 2. С. 214–219.
- 15.Селіванова О. О. *Основи теорії мовної комунікації*. Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю. А., 2011. 350 с.
- 16.Серажим К. *Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність: монографія*. Київ, 2002. 392 с.
- 17.Славова Л. Л. *Мовна особистість лідера у дзеркалі політичної лінгвоперсонології: США – Україна*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 360 с.
- 18.Стрій Л. І. *Ритуальні жанри українського політичного дискурсу: структурно-семантичний і лінгвопрагматичний аспекти*. Одеса, 2015. 190 с.
- 19.Редчиць Т. В., Ткаченко Л. М., Чепурна М. В. Стилiстичні особливості лексичних конструкцій у мові політичних діячів та специфіка їх перекладу (на прикладі німецької та американської преси). *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Вип. 36. С. 272–277.
- 20.Тимощук Т. М. «Ukraine is still independent and free»: аналіз промов Джозефа Байдена щодо війни в Україні. *Нова філологія*. 2025. № 97. С. 114–121.

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2025-97-15>

URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=31296.pdf>

21. Федорів Я. Р. Лінгвістичні моделі дискурсу політичних виступів. *Нариси із сучасних культурно-мовленнєвих практик*. Київ : ВПЦ НаУКМА, 2010. 188 с.
22. Фесенко І. Л. Особливості перекладу політичних промов та текстів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*. 2015. Вип. 55. С. 264–266. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_55_96
23. Хацер Г. О., Жаворонкова В. В. Особливості англomовних політичних промов та їх перекладу українською мовою. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Київ : Гельветика, 2022. Т. 33 (72), № 2, ч. 1. С. 202–207.
24. Чеботар Т. В. Гіперболізація у політичному дискурсі Д. Трампа. *Науковий огляд*. 2021. Т. 5, № 77. С. 20–32.
25. Adam J. M. *Les textes: types et prototypes*. Paris: Nathan, 1992.
26. Amaireh H. Biden's Rhetori : A Corpus-Based Study of the Political Speeches of the American President Joe Biden. *Theory and Practice in Language Studies*. 2023. Vol. 13(3). P. 728–735. DOI: <https://doi.org/10.17507/tpls.1303.22> URL: <https://tpls.academypublication.com/index.php/tpls/article/view/5623/4515>
27. Amaireh H., Rababah L. Rhetorical Discourse Analysis of Biden's Address to the Nation on Afghanistan: Positive Us and Negative Them. *Journal of Positive School Psychology*. 2022. Vol. 6 (8). P. 908–918.
28. Atmawijaya T. D. Reclaiming the Narrative: A Critical Discourse Analysis of Donald Trump's 2024 Super Tuesday Campaign Speech. *A Biannual Publication on the Study of Language and Literature*. 2024. Vol. 26 (2). P. 87–102.
DOI: <https://doi.org/10.9744/kata.26.2.87-102>
29. Baker M. *Translation and Conflict*. 2nd ed. London : Routledge, 2018. 226 p.
30. Bourdieu P. *Ce que parler veut dire*. Paris : Fayard, 1982.

31. Breeze R. Emotion in Populism. *Encyclopedia of New Populism and Responses in the 21st Century* / eds. A. Önnarfors, N. Montesano Montessori. Singapore : Springer, 2024. P. 201–206. DOI: 10.1007/978-981-99-7802-1_262
32. Charaudeau P. *Le discours populiste, un brouillage des enjeux politiques*. Limoges: Lambert-Lucas, 2022.
33. Charaudeau P. *Le Sujet parlant en sciences du langage: contraintes et libertés. Une perspective interdisciplinaire*. Limoges: Lambert-Lucas, 2023.
34. Charaudeau P. Réflexions pour l'analyse du discours populiste. *Mots. Les langages du politique*. 2011. № 97. URL: <http://journals.openedition.org/mots/20534> DOI: <https://doi.org/10.4000/mots.20534>
35. Charaudeau P. *Le discours politique: les masques du pouvoir*. Paris: Le Seuil, 2005.
36. Charteris-Black J. *Analysing Political Speech: Rhetoric, Discourse and Metaphor*. 2nd ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2018. 314 p.
37. Chesterman A. Proposal for a Hieronymic Oath. *The Translator*. 2001. Vol. 7(2). P. 139–154.
38. Chilton P. *Analysing Political Discourse: Theory and Practice*. London: Routledge, 2004. 240 p.
39. Chilton P., Schäffner C. Discourse and Politics. *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. Vol. 2: Discourse as Social Interaction. London: Sage, 1997. P. 206–230.
40. Drugan J., Tipton R. Translation, Ethics and Social Responsibility. *The Translator*. 2017. Vol. 23(2). P. 119–125.
41. Ducrot O. *Dire et ne pas dire: principes de sémantique linguistique*. Paris : Éditions Hermann, 1980.
42. Fairclough N. *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge, 2003. 270 p.
43. Fairclough N. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman, 1995. 265 p.
44. Fairclough N. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press, 1992. 259 p.
45. Fairclough N. *Language and Power*. London: Longman, 1989. 259 p.

46. Fairclough N. L., Wodak R. Critical Discourse Analysis. *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. Vol. 2: *Discourse as Social Interaction*. London: Sage, 1997. P. 258–284.
47. Fareh S., Malkawi R., Rabab'ah G. et al. Framing Crisis Discourse in Biden's Political Speech: The Use of Persuasion to Rally Public Support. *International Journal for the Semiotics of Law*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11196-025-10292-x>
48. Garrity K., McGraw M. One Year of Trump's Praise for Authoritarians. *Politico*. 2023. 18 December. URL: <https://www.politico.com/news/2023/12/18/trump-praise-authoritarians-00132350>
49. Hernández Bayter H. Discourse Analysis at the Crossroads of Disciplines. *Translation Studies: Theory and Practice*. 2023. DOI: 10.46991/TSTP/2023.SI.1.008
50. Jørgensen M. W., Phillips L. J. *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: SAGE Publications, 2002. 230 p.
51. Kap P., Okulska U. Analyzing Genres in Political Communication: An Introduction. *Analyzing Genres in Political Communication: Theory and Practice*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2013. P. 1–18.
52. Kenny D. The Ethics of Machine Translation. *Proceedings of the XI New Zealand Society of Translators and Interpreters Annual Conference*. Auckland, New Zealand. 2011. 4–5 June.
53. Kotenko O., Kosharna N., Chepurna M., Trebyk O., Bakhov I. Linguistic and Stylistic Features of English Public Speeches. *World Journal of English Language*. 2023. Vol. 13(4). P. 56–60.
54. Kronenberg A. The Literally Dozens of Times Donald Trump Has Praised Vladimir Putin. *U.S. News & World Report*. 2025. 14 April. URL: <https://www.usnews.com/news/politics/articles/2025-04-14/the-literally-dozens-of-times-donald-trump-has-praised-vladimir-putin>
55. Kudina O., de Boer B. Large Language Models, Politics, and the Functionalization of Language. *AI and Ethics*. 2024. Advance online publication. DOI: 10.1007/s43681-024-00564-w

56. Laclau E., Mouffe Ch. *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. 2nd ed. London: Verso, 2001. 224 p.
57. Laclau E. Populism: What's in a Name? Empire & Terror – Nationalism/Postnationalism in the New Millennium. *Center for Basque Studies Conference Papers Series*. University of Nevada, Reno, 2004.
58. Laclau E. *On Populist Reason*. Londo : Verso, 2005.
59. Munday J. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. 4th ed. London: Routledge, 2016. 394 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315691862>
60. Farghali N. Persuader ou manipuler dans le discours politique. *Bulletin of the Faculty of Arts*. 2023. Vol. 83. P. 53–90. URL: https://jarts.journals.ekb.eg/article_316219_31b373c9de7e18e3e53c8e122544a3da.pdf
61. Newmark P. *A Textbook of Translation*. New York: Prentice-Hall International, 1988. 292 p.
62. Nord K. *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*. London: Routledge, 2018. 166 p.
63. Rosanvallon P. *Le siècle du populisme: histoire, théorie, critique*. Paris: Seuil, 2020. 275 p.
64. Pym A. The Return to Ethics. *Special issue of The Translator*. Vol. 7(2). 2001.
65. Reisiġl M. Rhetoric of Political Speeches. *Handbook of Communication in the Public Sphere*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2008. P. 243–269. URL: https://www.academia.edu/4854794/Handbook_of_Communication_in_the_Public_Sphere
66. Reisiġl M., Wodak R. *Discourse and Discrimination: Rhetorics of Racism and Antisemitism*. London: Routledge, 2001. 298 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203993712>
67. Reiß K., Vermeer H. J. *Towards a General Theory of Translational Actio: Skopos Theory Explained*. London: Routledge, 2014. 240 p.
68. Russian attack on Zelensky's home city kills 19 people, including 9 children, one of the deadliest strikes this year. 2025. URL:

- <https://edition.cnn.com/2025/04/04/americas/ukraine-strike-zelensky-russia-latam-intl/index.html>
69. Russian strikes on Ukrainian city of Sumy kill 35, in deadliest attack this year. 2025. URL: <https://edition.cnn.com/2025/04/13/europe/russian-strike-sumy-ukraine-intl/index.html>
70. Schäffner C. *Politics and Translation*. Clevedon: Multilingual Matters, 1997.
71. Schäffner C., Bassnett S. *Political Discourse, Media and Translation*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2010. 260 p.
72. Schäffner C. Political Discourse Analysis from the Point of View of Translation Studies. *Journal of Language and Politics*. 2004. Vol. 3(1). P. 117–150. DOI: <https://doi.org/10.1075/jlp.3.1.09sch>
73. Schmitz T. Rede. *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*. Vol. 7. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2005. P. 698–709.
74. Seignour A. Méthode d'analyse des discours: l'exemple de l'allocution d'un dirigeant d'entreprise publique. *Revue française de gestion*. 2011. № 211. P. 29–45.
75. Shchypachova D. S. Oral Political Discourse: Factors of Translatability. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Т. 30. С. 249–253.
76. Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova. 2025. URL: <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>
77. Stavrakakis Y. Discourse Theory in Populism Research: Three Challenges and a Dilemma. *Journal of Language and Politics*. 2017. Vol. 16(4). P. 523–534. DOI: [10.1075/jlp.17025.sta](https://doi.org/10.1075/jlp.17025.sta)
78. Sun S., Liu K., Moratto R. Introduction: Navigating the Paradigm Shift – Translation Studies in the Age of AI. *Translation Studies in the Age of AI*. London: Routledge, 2025. P. 1–15. DOI: [10.4324/9781032632725-1](https://doi.org/10.4324/9781032632725-1)
79. Toury G. *Descriptive Translation Studies – and Beyond: Revised Edition*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2012. 366 p.

80. Trump calls Sumy missile strike a ‘mistake.’ But Russia’s war seems to be raging on exactly to Putin’s plan. 2025.
URL: <https://edition.cnn.com/2025/04/14/europe/ukraine-sumy-trump-russia-intl>
81. Tymoczko M. Ideology and the Position of the Translator: In What Sense Is a Translator “In-Between”? *Apropos of Ideology: Translation Studies on Ideology – Ideologies in Translation Studies*. Mancheste: St. Jerome Publishing, 2003. P. 181–201.
82. Tymoczko M. Translation: Ethics, Ideology, Action. *The Massachusetts Review*. 2006. Vol. 47(3). P. 442–461.
83. Tymoshchuk N. M. Euphemisms in Modern Political Discourse: Joseph Biden’s Speeches in the War in Ukraine. *Alfred Nobel University Journal of Philology*. 2023. Vol. 2(26/2). P. 210–224. DOI: 10.32342/2523-4463-2023-2-26/2-13
URL: <https://tpls.academypublication.com/index.php/tpls/article/view/5623/4515>
84. van Dijk T. A. Discourse, Ideology and Context. *Folia Linguistica*. 2001. Vol. 35(1–2). P. 11–40. DOI: 10.1515/flin.2001.35.1-2.11
85. van Dijk T. A. *Principles of Critical Discourse Analysis*. *Discourse & Society*. 1993. Vol. 4(2). P. 249–283. DOI: 10.1177/0957926593004002006
86. van Dijk, Teun A. Political discourse and political cognition. *Politics as Text and Talk: Analytic approaches to political discourse*, edited by Paul Chilton and Christina Schäffner, John Benjamins Publishing Company, 2002, pp. 203-237.
DOI: <https://doi.org/10.1075/dapsac.4.11dij>
87. van Dijk T. A. Political Discourse and Ideology. *Discourse and Society*. 1997. Vol. 8(3). P. 143–169.
88. van Dijk T. A. Discourse, Opinion and Ideologies. *Discourse and Ideologies*. Clevedon: Multilingual Matters, 1996. P. 7–37.
89. van Dijk T. A. What Is Political Discourse Analysis? *Belgian Journal of Linguistics*. 1997. № 11. P. 11–52.
90. van Dijk T. A. Discourse and Ideology. *Discourse Studies. A Multidisciplinary Introduction*. Vol. 2: Discourse as Social Interaction. London: Sage, 1997. P. 379–407.

91. van Dijk T. A. *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. London: Sage Publications, 1998. 388 p.
92. van Dijk T. A. War Rhetoric of a Little Ally: Political Implications and Aznar's Legitimation of the War in Iraq. *Journal of Language and Politics*. 2005. Vol. 4(1). P. 65–91.
93. van Dijk T. A. *Discourse and Power*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan, 2008. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-1-137-07299-3>
94. van Leeuwen T. *Discourse and Practice: New Tools for Critical Discourse Analysis*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 208 p.
95. Vasylenko O. M., Khyzhun Ya. V. Translation Strategies in Reproducing the Expressive Means of Public Political Speech: Peculiarities and Techniques. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 9. Current Trends in Language Development*. 2021. № 21. P. 32–45.
DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series9.2021.21.03>
96. Venuti L. *The Scandals of Translation: Towards an Ethics of Difference*. London: Routledge, 2002.
97. Venuti L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. 2nd ed. London: Routledge, 2008. 319 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203360064>
98. Vermeer H. J. Skopos and Commission in Translational Action. *The Translation Studies Reader*. 4th ed. London: Routledge, 2021. P. 219–230.
99. Vraila S. AI in Political Translation: Revolutionising Communication or Risking Manipulation? *Proceedings of New Trends in Translation and Technology (NeTTT 2024), 3–6 July 2024, Varna, Bulgaria*. Ionian University, Greece. 2024. P. 226–229.
DOI: [10.26615/issn.2815-4711.2024_019](https://doi.org/10.26615/issn.2815-4711.2024_019)
100. Wodak R. Critical Linguistics and Critical Discourse Analysis. *Handbook of Pragmatics*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1994. P. 30–42.
101. Wodak R. *The Politics of Fear: The Shameless Normalization of Far-Right Discourse*. 2nd ed. London: SAGE, 2021.

102. Wodak R., Culpeper J., Semino E. *Shameless Normalisation of Impoliteness: Berlusconi's and Trump's Press Conferences*. *Discourse & Society*. 2021. Vol. 32(3). P. 369–393. DOI: 10.1177/0957926520977217
103. Wodak R., KhosraviNik M., Mral B. (Eds.). *Right-Wing Populism in Europe: Politics and Discourse*. London: Bloomsbury, 2013. 368 p.
104. Wodak R., Meyer M. *Methods of Critical Discourse Analysis*. 2nd ed. London: SAGE, 2009. 215 p.
105. Wodak R., Meyer M. *Methods of Critical Discourse Studies*. 3rd ed. London: SAGE, 2015. 256 p.
106. Wodak R., Meyer M. The Discourse-Historical Approach. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London : SAGE, 2001. P. 63–94.
107. Wodak R. Shameless Normalization as a Result of Media Control: The Case of Austria. *Discourse & Society*. 2022. Vol. 33(6). P. 788–804.
DOI: <https://doi.org/10.1177/09579265221095419>
108. Wodak R., Forchtner B. Introducing the Language–Politics Nexus. *The Routledge Handbook of Language and Politics*. London: Routledge, 2018. P. 1–14.
109. Yeromenko S. V. Phraseological Units Revealing the Ukrainian War Crisis in Public Speeches: A Contrastive Study. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2023. № 20. С. 15–20. DOI: <https://doi.org/10.24919/2663-6042.20.2023.3>

Джерела ілюстративного матеріалу:

110. *Стенограма. Заяви Трампа і Зеленського в Білому домі*. Режим доступу: <https://www.holosameryky.com/a/white-house-meeting/7992893.html>
111. *Трамп заявив, що війна РФ та України схожа на «бійку двох маленьких дітей у парку»*. Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/tramp-porivnyav-viynu-mizh-rf-ta-ukrajinoyu-z-dvoma-malenkimi-ditmi-yaki-b-yutsya-v-parku-50519941.html>
112. ABC News. *Full transcript of President Biden's speech in Warsaw on Russia's invasion of Ukraine*. URL: <https://abcnews.go.com/Politics/full-transcript-president-bidens-speech-warsaw-russias-invasion/story?id=83690301>

113. *BBC. Trump blames Zelensky for starting war after massive Russian attack*
URL: <https://www.bbc.com/news/articles/cg5q0mev07lo>
114. *Remarks: Joe Biden Provides an Update on the Russian Invasion of Ukraine - February 24, 2022.* URL: <https://rollcall.com/factbase/biden/transcript/joe-biden-remarks-ukraine-russia-invasion-february-24-2022/>
115. *Trump and Zelenskyy in the Oval Office.* URL: <https://www.rev.com/transcripts/trump-and-zelenskyy-in-the-oval-office>
116. *Trump compares Ukraine-Russia war to kids' brawl: 'Sometimes you're better off letting them fight'.* URL: <https://edition.cnn.com/2025/06/05/politics/ukraine-war-trump-kids-fighting>